

Нібы прысеў пасля канцэрта...

Урачыстая цырымонія адкрыцця помніка Уладзіміру Мулявіну адбылася 17 жніўня з удзелам губернатара Свярдлоўскай вобласці Яўгена Куйвашава (злева) і міністра культуры Рэспублікі Беларусь Барыса Святлова.

Адзін месяц і чатырнаццаць гадоў. Роўна столькі спатрэбілася скульптару Аляксандру Каструкову, каб зрабіць помнік народнаму артысту ССРСР і Беларусі, заснавальніку ансамбля "Песняры" Уладзіміру Мулявіну, які днямі ўсталявалі ў Мінску.

Настасся ПАНКРАТАВА / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Скульптуру цяпер можна ўбачыць на бульвары Мулявіна за будынкам Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Вобраз музыканта з гітарай выбраны роднымі песняра. У 2014 годзе помнік Уладзіміру Мулявіну ўсталявалі на яго радзіме ў Ека-

цярынбургу. Там жа цяпер вырабілі і скульптуру для Мінска. Яна стала своеасаблівым падарункам беларускай сталіцы ад расійскага боку — бронзавую фігуру Песняра адлілі майстры з Екацярынбурга пад кіраўніцтвам Івана Дубровіна.

На ўрачыстасці з нагоды адкрыцця помніка прыехала дэлегацыя з Свярдлоўскай вобласці на чале з губернатарам Яўгенам Куйвашавым. Сквер каля Белдзяржфілармоніі з цяжкасцю змясціў усіх жадаючых прычыніцца да ўшанавання памяці знакамітага суайчынніка. Тут былі прадстаўнікі Мінгарвыканкама, дырэктары сталічных тэатраў і музеяў, музыканты, дырыжоры, мастацтвазнаўцы і проста прыхільнікі яго творчасці.

Міністр культуры Рэспублікі Беларусь Барыс Святлоў у сваёй прамове адзначыў: "Уладзімір Мулявін зрабіў не-

ацэнны ўнёсак у абагачэнне беларускай культуры. Творчасць музыканта прайшла выпрабаванне часам і служыць эталонам прафесійнага майстэрства, шчырасці выканання і душэўнасці. На доўгія гады поспехі, дасягнутыя пераўзыхызеным майстрам сваёй справы, які ўмеў надзвычайна тонка адчуваць і чуць музыку, будуць служыць стымулам для прафесійнага і асобнага развіцця многім пакаленням маладых музыкантаў".

Дачка Уладзіміра Георгіевіча Марына Мулявіна аддзячыла ўсім, хто прыйшоў: для яе бацькі заўсёды на першым плане быў глядач, з любоўю да якога ён і пісаў свае песні.

Заканчэнне — на старонцы 3.

Абрысы паўзруйнаванай Свята-Троіцкай (або Белай) царквы мы прызвычаліся бачыць на тле бязлюдных краявідаў. Але ў мінулыя выхадныя там упершыню за шмат-шмат гадоў усё было іначай: вірлівая людская плынь, музыка, паветраны шар у начным небе, гульня ценяў на пашарпаных мурах ад простага, але вынаходлівага падсветкі. Фэстываль Srgava, які прайшоў ля тых мураў, атрымаўся бадай ідэальным паводле ўсіх складнікаў: назвы і айдэнттыкі, праграмы, атмасферы, арганізацыі. Але самае галоўнае — ягоны неверагодна аптымістычны грамадскі пасыл.

Ілья СВИРЫН

Закінутыя дамы заўсёды выклікаюць журботу — нават калі гэта звычайныя панэлькі. А што тады казаць пра храмы без даху? Пра заня-

пад цэлых паселішчаў, якія маюць багатую мінуўшчыну, міфалогію, мікратапаніміку? Мяцінаў, дзе чалавек з'явіўся яшчэ ў дагістарычны

Ініцыятыва, на шчасце, заразлівая

перыяд, і якія з летапісных часоў былі "на слыху". Вельмі сумна назіраць за тым, як у XXI стагоддзі від homo sapiens іх спакваля пакідае.

Панацея ад няўхільных, здавалася б, працэсаў урбанізацыі з'явілася неспадзявана для ўсіх. На абязлюдзелых берагах азёр стала з'яўляцца (і, што важна, асядаць) новае, невядомае дагэтуль племя. Не этнічнае, а сацыяльна-культурнае. Ёта людзі, якія выраслі ў вялікіх гарадах, зрабілі неблагую

кар'еру ды аб'ездзілі палову свету — але ў выніку абралі не бесклапотны дауншыфтынг на Балі, а той вясковы побыт, ад якога адмовіліся яшчэ іх прадзеды. Ды мала таго — яны аб'ядноўваюцца ў супольнасці, ладзяць розныя праекты і выношаюць грандыёзныя планы па адраджэнні (або перараджэнні) сваёй новай "малой радзімы".

Летась мы ўжо пісалі пра "лынтупскі феномен", а цяпер можна з упэўненас-

цю казаць і пра "чарэйскі". Ці, дакладней, пра феномен вёскі Белая Царква, дзе непадалёк ад знакамітага храма атабарылася цэлая калонія творчых і проста неаб'якавых людзей. Першая іх рук Srgava не прымусліла сябе чакаць.

Барока і сайдынг

Каб паставіць пячатку на камандзіроваўчае пасведчанне, высадзіўся ў колішняй сталіцы графства Сапегаў — Чарэй. Як выявілася, дарэмна:

гэты былы райцэнтр болей не з'яўляецца нават цэнтрам сельсавета! І яно вытлумачальна: у лепшыя часы насельніцтва тут вымярала тысячамі, а цяпер і 500 жыхароў, пэўна, не набярэцца. На шчасце, нячаста бывае на Беларусі, калі запушчэнне можна убачыць нязброеным вокам: шмат закінутых пабудоваў розных часоў і даўно зарослых пустак.

Заканчэнне — на старонцы 6.

УВАГА!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Асфармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Лета па-бургундску

Сёння ў французскім рэгіёне Бургунды завяршыўся Беларускі культурны жнівень.

Серыя мерапрыемстваў праводзілася з 6 па 19 жніўня другі раз па ініцыятыве прадстаўніцы беларускай дыяспары Марыны Блешчык пры падтрымцы Пасольства Беларусі ў Францыі і мясцовых уладаў.

Як паведамлілі “К” у Пасольстве, калектыў выкладчыкаў айчынных устаноў музычнай адукацыі Беларусі “Ведрыца” пад кіраў-

ніцтвам дырыжора Алены Цыганок з поспехам правёў 11 канцэртаў.

Выстава Святланы Рыжыкавай адкрылася ў Танеры, бо менавіта гэтаму гораду наша мастацка прывялі частку сваіх твораў.

Французская публіка ўбачыла і фотаздымкі Яўгена Грыдзюшкі, праз якія ён распаўсюдае пра жыхароў абедзвюх краін. Аўтар — гітарыст і выкладчык Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі — выступіў яшчэ і з сольным канцэртам падчас мерапрыемстваў у Бургунды.

Што памятаюць Мірскія мury

12 жніўня ў Музеі “Замкавы комплекс “Мір” адбылася вечарына-рэквіем, прысвечаная 75-ай гадавіне знішчэння мясцовага гета. На мерапрыемстве прысутнічалі прадстаўнікі Саюза беларускіх яўрэйскіх грамадскіх аб’яднанняў і абшчын, нашчадкі праведнікаў Соф’і і Ігната Ермаловічаў, навукоўцы, мясцовыя ўлады і жыхары Міра.

лікаў з успамінамі былых вязняў гета — Сары Хаймовіч (Расія) і Марыі Гільмоўскай (ЗША), атрыманых у траўні 2010 года з фонду Shoah Foundation Institute, створанага амерыканскім рэжысёрам Стывенам Спілбергам ва ўніверсітэце Паўднёвай Каліфорніі, а таксама прэзентацыі з імёнамі і прозвішчамі расстраляных у гады вайны яўрэйў мясціца.

У 20 — 30-я гады мінулага стагоддзя ў Міры налічвалася больш за 3300 яўрэйў. Уратавацца

Народны ансамбль яўрэйскай музыкі “Шалом”.

Музычнае афармленне вечарыны падрыхтаваў народны ансамбль яўрэйскай музыкі “Шалом” Лідскага раённага палаца культуры (кіраўнік — Міхаіл Дзвілянскі). Былі паказаны фрагменты відзаро-

ўдалося ўсяго некалькім сотням...

Вольга НАВІЦКАЯ, намеснік дырэктара па навуковай і асветніцкай рабоце Музея “Замкавы комплекс “Мір”
Фота Святланы КОЖУХ

Калектыў Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь выказвае глыбокія спачуванні старшыні Праўлення ААТ “Белгазпрамбанк” Бабарыку Віктару Дзімітрыевічу ў сувязі з напатакаўшым яго вялікім горам — трагічнай смерцю жонкі.

Калектыў Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь выказвае шчырыя спачуванні Бабарыку Віктару Дзімітрыевічу, старшыні Праўлення ААТ “Белгазпрамбанк”, шматгадоваму партнёру музея, у сувязі з трагічнай смерцю жонкі Марыны Юр’евны.

Газета КУЛЬТУРА

ШТОГІДНІВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА)

Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СВІРЬІН; **намеснік галоўнага рэдактара** — Вераніка МОЛАКАВА; **адказны сакратар** — Юрыі КАРПЕНКА; **рэдактары аддзелаў:** Надзея БУНІВІЧ, Барыс КРЫПАК, Юген РАІН, **аглядальнік рэдакцыі:** Дар’я АМІЛЬКОВА, **настаўнік ПАРКРАТАВА:** Юрыі ЧАРНІКОВІЧ; **спецыяльны карэспандэнты:** Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, Алег КЛІМАЎ, Канстанцін АНТАНОВІЧ, **карэспандэнт** — Ганна ШАРКО; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОБАД; **карэктар** — Мая ХУТКОВА; **Сайт:** www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. **Адрас рэдакцыі:** 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефон: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.

Выдавец — Рэдакцыйна-выдавчаская ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.

Дырэктар — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫЦКАЯ Людміла Аляксееўна. Тэлефон прайммай: (017) 334 57 41.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя на бацьку, пашпартныя звесткі (імя першага, дату выдання, кім і калі выданыя пераплаці, асабісты нумар), асабістае месца працы, адрасы адрас. Аўтарскія рукпісы не рэзінуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы.

“Культура”. 2017. Навод 4019. Індэксы 63875, 638752 Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падпісана ў друк 18.08.2017 у 16.00. Замова 3022. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавчаства “Беларускі Дом друку”. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

У гэты чацвер у Кітай адправіўся хор хлопчыкаў і юнакоў Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Мэта — удзел у Чэндзкуім міжнародным тыдні музыкі для дзіцячых хораў.

Алег КЛІМАЎ

Хор прадставіць у Кітаі сучасную беларускую духоўную музыку.

“Лявоніха” ў Паднябеснай

Выезд менавіта ў гэту дзяржаву — першы для нашага калектыва, які зававаў сваім мастацтвам ўжо не адну краіну свету, а таму запрашэнне яго на такі форум у Паднябесную было натуральным.

Па словах дырэктара гімназіі-каледжа Сямёна Кліманова, аднымі з асноўных

мэт Тыдня, акрамя дэманстрацыі вакальных навыкаў, стануць знаёмства артыстаў з творчасцю адно аднаго, з культурай розных краін, узаемаабмен вопытам. Таму вялікае месца будзе адведзена зносінам паміж калектывамі, правяздзённым майстар-класаў, творчых сустрэч. Але, вядома, нашы

суайчыннікі дадуць і шэраг канцэртаў, сярод якіх выступы ў Сычуаньскай кансерваторыі горада Чэнду, на тэлебачанні, на сумесным мерапрыемстве з удзелам кітайскіх, паўднёвакарэйскіх, італьянскіх, французскіх, расійскіх калег.

— Мы павязем сучасную беларускую духоўную музыку, народныя песні ў сучаснай апрацоўцы, каляды, — кажа кіраўнік хору Павел Шпелену. — “Лявоніху” і “Касіў Ясь канюшыну” у Кітаі абавязкова пачуюць!

А прыёмным сюрпрызам для гаспадароў Тыдня стане адзін з твораў Сычуаньскай правінцыі, які наш калектыў па просьбе арганізатараў форуму спецыяльна да яго падрыхтаваў.

Напярэдадні новага года. Навучальнага

На тыдні ў Прэс-цэнтры Дома прэсы адбылася прэс-канферэнцыя па тэме “Дадатковая адукацыя дзяцей і моладзі: новыя прапановы ў будучым навучальным годзе”. Удзел ў ёй узялі намеснік дырэктара Нацыянальнага цэнтру мастацкай творчасці дзяцей і моладзі Міністэрства адукацыі Беларусі Ларыса Ісачкіна, дырэктар Рэспубліканскага цэнтру экалогіі і краязнаўства Алена Ануфравіч, дырэктар Рэспубліканскага цэнтру інавацыйнай і тэхнічнай творчасці Сяргей Сачко. Міністэрства адукацыі прадставілі галоўны спецыяліст упраўлення сацыяльнай, выхаваўчай і ідэалагічнай работы Таццяна Драпакава.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Стрыжнявая тэза сумою: усе дзеці таленавітыя, трэба кожнаму дапамагчы раскрыць свой талент. Дзяржаўная палітыка мае мэтай як мага раней выявіць творчыя здольнасці моладзі, падлеткаў, дзяцей, паспрыяць каб талент кожнага быў рэалізаваны на карысць іх носьбітаў і дзеля інтарэсаў краіны. Дзеля гэтага ў сферы дадатковай адукацыі існуе разгалінаваная сістэма прафесійнай арыентацыі. Дасведчанні спецыялістаў розных прафесій, а таксама спрактыкаваных псіхологаў дапамагаюць дзецям і падлеткам зразумець, на што яны насамрэч здатныя, а якая сфера для іх неспрыяльная ці як мінімум праблемная. Скажам, хлопцы ці дзяўчыны з мастацкім складам розуму і артыстычнымі здольнасцямі прыходзяць ва ўстанову дадатковай адукацыі, каб займацца тэхнічным канструяваннем, бо так за іх вырашылі бацькі, альбо

самі яны цямяна ўяўляюць, чаго хочучы. Спецыяліст ў такім выпадку мусяць карэктаваць выправіць тых дзяцей на шлях, дзе яны маюць большыя шанцы на поспех. Зрэшты, звычайная сітуацыя, калі сам падлетак запісваецца і на танцы, і на спорт, і на малыванне, а потым засяроджваецца на чымсьці адным.

Сёння амаль кожны трэці школьнік ў Беларусі ахоплены сістэмаю дадатковай адукацыі. Паслугі такога роду прадастаўляюць як дзяржаўныя ўстановы, так і камерцыйныя структуры. Прычым першыя больш канкурэнтназдольныя, бо дадатковая адукацыя дзетак ў дзяржаўных установах для бацькоўскай кішэні таннейшая. Тое ў сталіцы і ў рэгіянальных цэнтрах. А ў раёнах, дзе дамінуе сельская гаспадарка, пазашкольная адукацыя і увогуле бывае цяжсплатна. Усе выдаткі ў такіх выпадках бярэ на сябе дзяржава. Зусім не абавязкова пад-

летак, які па-за школаю займаецца мастацкай самадзейнасцю, малываннем альбо вывучае тэхніку і тэхналогію, зробіць гэта сваёй спецыяльнасцю. Але ў любым выпадку ён прыдае выгоду дысцыпліны, арганізаванасці, сацыялізацыі, якія будуць зусім не лішнімі ў дарослым жыцці. Зноў жа, ёсць і маральныя стымулы. Было згадана, што вучні нашых школ мастацтва, аб’яўняюць экалогію, краязнаўства, тэхнічнай творчасці годна прадстаўляюць Беларусь на міжнародных конкурсах.

Журналістаў цікавіла, ці існуе кадравае пытанне ў сферы дадатковай адукацыі. Ёсць такая праблема, пагадзіліся згаданыя вышэй спецыялісты. Яна вырашаецца прыцягненнем да выкладання студэнтаў старшых курсаў вышэйшых навучальных устаноў і навунаасцю перспектываў прафесійнага росту маладых спецыялістаў, якая мае і матэрыяльны эквівалент. Увогуле, заробкі ў сферы адукацыі невысокія, але кразьтэйна асоба мае тут магчымасць і прафесійнае свярджвацца, і больш зарабляць.

Падабенства лёсаў

23 жніўня споўніцца 100 гадоў з дня нараджэння Пімена Панчанкі.

З гэтай нагоды ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры 23 жніўня адкрываецца выстава “Пімен Панчанка. Кніга вандраванняў і любові...”, а таксама літаратурна-дакументальная экспазіцыя “Янка Брыль. З людзьмі і сам-насам” да векавага юбілею з дня нараджэння Янкі Брыля, што святкаваўся два тыдні таму. Падчас мерапрыемства сумесна з Міністэрствам сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь адбудзецца гашэнне паштовай маркі і канверта, прысвечаных юбілею Пімена Панчанкі і ўрачыстая перадача ў фонды музея юбілейнага канверта з арыгінальнай маркай “100 год з дня нараджэння Янкі Брыля”.

Як адзначылі ў музеі, урачыстае адкрыццё дзвюх экспазіцый у адзін дзень невыпадковае: даследчыкі адзначаюць пэўнае падобенства лёсаў Янкі Брыля і Пімена Панчанкі. Нарадзіліся пісьменнікі ў жніўні 1917 года за межамі Беларусі: Янка Брыль — 4 жніўня ў Адэсе, Пімен Панчанка — 23 жніўня ў Таліне. Літаратурная спадчына пісьменнікаў трывала і надзейна заняла сваё пачаснае месца ў беларускай нацыянальнай літаратуры.

На выставах будуць прадставлены фатаграфіі, рукапісы, лісты, кнігі з фондаў музея, прадметы з асабістых архіваў Пімена Панчанкі і Янкі Брыля. На імпрэзу запрошаны прадстаўнікі футбольнага клуба “Дынама-Мінск”, заўзята-рам якога быў Панчанка.

Ул. інф.

ВЫСТАВА КОНЕЙ, ЦЫГАНСКАЕ ШОУ, ГАНДЛЁВЫЯ І РАМЕСНЫЯ ПАДВОРКІ

ВЯЛІКІ ГАННЕНСКІ КІРМАШ,

ЯКІ КАЛІСЬЦІ БЫЎ ДРУГІМ У ЕЎРОПЕ ПАСЛЯ ЛЕЙПЦЫГСКАГА, ЗНОЎ ВЯРТАЕЦА У ЗЭЛЬВУ 25-26 ЖНІЎНЯ.

Упершыню на нашым кірмашы справяць сапраўднае вяселле і пакажуць рыцарскія баі. Святачны настрой будуць ствараць шматлікія творчыя калектывы, сярод якіх Герман і шоу-балет «Феерыя», ансамблі «Свяякі» і «Джана Рома», шоу тэатра Куства, гасці з Латвіі.

А ў цэнтры ўвагі будзе галоўны сімвал свята — конь.

Падрабязную праграму можна знайсці на сайце zelwa.by або атрымаць па тэлефонах 8(033) 3210900, 8(029) 8814788. УНП 500010867

Кветкі да помніка ўсклаі Леанід Барткевіч, Алег Молчан і Анатоль Кашапараў.

Нібы прысеў пасля канцэрта...

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Кветкі да помніка ўсклаі і ўдзельнікі “Песняроў” Анатоль Кашапараў, Алег Молчан і Леанід Барткевіч. — Мулявіна, якога ўбачыў на помніку ў Екацярынбургу, я не ведаў, а такога, як у Мінску — ведаў, — адзначыў Алег Молчан.

Нагадаем, тры гады таму помнік беларускаму Песняру быў усталяваны ў Екацярынбургу па ініцыятыве Міністэрства культуры Беларусі сумесна з урадам Свядлоўскай вобласці і адміністрацыяй Екацярынбурга, а таксама аддзяленнем Пасольства Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі. Выява Мулявіна месціцца ў цэнтры горада побач з канцэртнай залай, дзе не раз гастралюваў знакаміты калектыў.

— Цяпер гэта знакавае месца для гараджан. Для помніка заўсёды жыцьцё кветкі, тут абавязкова фатаграфуюцца маладажоны. У Екацярынбургу сапраўды вельмі любяць Мулявіна, ён застаецца з намі, — распавяла міністр культуры Свядлоўскай

вобласці Святлана Учайкіна. — Помнік для Мінска — гэта часцінка нашай любові і глыбокай павагі да цудоўнага артыста. У

Скульптар Аляксандр Каструкоў.

працяг акцыі ўшанавання яго памяці 31 жніўня і 1 верасня у Свядлоўскую вобласць на гастролі выправіцца ваш дзяржаўны ансамбль “Песняры”.

Скульптар Аляксандр Каструкоў да вобразу Уладзіміра Мулявіна вяртаецца не адно дзесяцігоддзе, і, як прызнаецца сам, яшчэ не гатовы расставіцца з ім. Мастак ужо калісьці стварыў мемарыяльную дошку, прысвечаную вялікаму музыканту. Наступны этап — праца над надмагільным помнікам

беларускаму Песняру. Па прызнанні скульптара, назапашаны тады досвед дапамог яму ў працы над скульптурнай кампазіцыяй, якую 17 жніўня адкрылі на бульвары Мулявіна.

— Я прасіў сваякоў Уладзіміра Георгіевіча судзіць маю працу вельмі строга, бо за столькі гадоў вока магло замыліцца, аднак заўвага амаль не было, — раскрывае журналістам “кухню” суразмоўца.

Ён таксама ўгадаў спрэчку наконт месца ўсталявання бронзавай фігуры: гучалі меркаванні, што Мулявін павінен знаходзіцца перад галоўным уваходам у філармонію. Але вялікая прастора перад будынкам і манументальны Якуб Колас, што месціцца насупраць, адразу вымусілі б значна павялічыць памеры помніка, які ўсё ж такі задумваўся камерным.

— У той сквер за філармоніяй Уладзімір Георгіевіч часта выходзіў адпачыць, паразважаць, абмеркаваць творчыя задумы. Таму гэтае месца — самае ўдалае, каб увекавечыць памяць аб ім, — дадаў творца.

Марына Мулявіна на цырымоніі выказала падзяку ўсім, хто прыйшоў ушановаць памяць яе бацькі.

Падчас выступу Беларускага дзяржаўнага ансамбля “Песняры”.

Паводле добрай завяздэнкі, бадай ніводная культурная акцыя нацыянальнага маштабу ў нашай краіне не адбываецца без удзелу, у той ці іншай форме, галоўнай скарбніцы дзяржавы — Нацыянальнага мастацкага музея. Вось і цяпер, калі Беларусь святкуе 500-годдзе нацыянальнага кнігадрукавання, ён не мог застацца ўбаку. У верасні Нацыянальны мастацкі ладзіць выставу, на якой будзе прадстаўлена выданне Евангелля 1600 года. Рарытэтных друкаваных беларускіх Евангелляў у фондах музея пятнаццаць. Згаднае — самае старое. Пра гэта паведаміў журналістам на прэс-канферэнцыі генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь Уладзімір Пракапцоў.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Кніга выйшла ў свет у віленскай друкарні Мамонічаў. Рыхтуе яе да экспанавання спецыяліст

высокага класу Андрэй Крапіўка, якому даводзілася працаваць з выданнямі Францыска Скары-

Рарытэт ад Мамонічаў

ны. На працягу стагоддзяў гэта Евангелле трапляла ў розныя рукі, розныя зборы, мяняла вокладку. Рэстаўрацыя робіцца такім чынам, каб забяспечыць кнізе доўгае жыццё і максімальна захаваць рысы яе ўласнай гісторыі.

Пачатак калекцыі кніжных рарытэтаў быў пакладзены ў 1954 годзе, калі музей стаў уладальнікам рукапіснага Евангелля XVI стагоддзя. У перадавыя часы стаўленне да рэлігіі і, адпаведна, яе атрыбутаў з боку дзяржавы бы-

ло такім, што збіранне старадрукаў, большасць якіх — як раз духоўнага зместу, магло разглядацца як прапаганда рэакцыйных ідэй. Адрознае пасля вайны музей давялося адраджаць фактычна з нуля, і зноў жа ідэалагічныя каноны не стасаваліся з аб’ектыўным вывучэннем нацыянальнай спадчыны. Каб не гэтыя акалічнасці, калекцыя старадрукаў Нацыянальнага мастацкага музея была б наахвотна багачэйшай. А так на сённяшні момант му-

зею належыць толькі 192 адзінкі захоўвання, якімі прадстаўлена кніжная культура за перыяд з XVI па пачатак XX стагоддзя. У асноўным гэта кнігі рэлігійнага зместу. Іх музей закупаў у прыватных асоб, прымаў у якасці падарункаў, набываў у букіністчных крамах. Уладзімір Пракапцоў згадаў, што супрацоўнікі музея рупліва, каб шырокая грамада мела магчымасць азнаёміцца з багаццем фондаў Нацыянальнага мастацкага, каб творы мастацтва

і гістарычныя артэфакты былі не адзінкамі захоўвання, а матэрыяльнымі чыннікамі культурнага працэсу. Пры гэтым бяруцца да ўвагі культурныя запатрабаванні і эстэтычныя прыярытэты розных сацыяльных і ўзроставых груп. Вось і выстава, прымеркаваная да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання, цалкам адпавядае гэтай стратэгіі. Дырэктар спадзяецца, што яна пашырыць кола сяброў музея; што паглядзець на ўнікальныя гістарычныя артэфакты прыйдуць нават тыя, для каго выяўленчае мастацтва ўяўляе адносна цікавае.

K

Калонка рэдактара

“Няправільны” музейшчык

На мінулым тыдні музейная — і, шырэй, культурная — грамадскае гораха абмяркоўвала зьваляненне загадчыка Музея-сядзібы Міцкевічаў “Завоссе” Анатоля Еўмянькова. Дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Зміцер Яцкевіч не працягнуў з ім кантракт. Нешараговы розгалас гэтай падзеі абумоўленыя відавочнай неардынарнасцю самога загадчыка. Наконт апошняй меркаванні, як прынята казаць, падзяліліся. Адвакаты Анатоля Еўмянькова — гэта шараговыя наведвальнікі Завосся. А васьмь за форумнымі нікамі “пракурораў” мне чамусьці бацаца твары таго-сяго з прафесійных музейшчыкаў.

Настася ПАНКРАТАВА

Моднае ці карыснае?

На вясновым “круглым stole” ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, што быў прысвечаны, у тым ліку, і пытанню публічных дагавораў, начальнік Цэнтра па калектыўным кіраванні маёмаснымі правамі Нацыянальнага цэнтра інтэлектуальнай уласнасці Аляксей Бічурын зазначыў, што лічыць тэму адкрытых ліцэнзій хутчэй моднай, чым злабадзёнай. Тым не менш, ужо ўлетку Пастаянная камісія Палаты прастаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусі па адукацыі, навуцы, культуры і сацыяльным развіццям публічна аб’явіла, што ў беларускае заканадаўства аб аўтарскім праве плануецца ўвесці адкрытыя ліцэнзій Creative Commons.

У чым сутнасць саміх ліцэнзій і іх прававых інструментаў? Яны даюць магчымасць і асобнаму аўтару, і буйной кампаніі з дапамогай стандартавааных дагавораў хутка і лёгка выдаць дазвол на выкарыстанне твора на сваіх умовах неабмежаванай колькасці людзей. Такім чынам, Creative Commons вызваляюць карыстальнікаў кантэнта ад шматлікіх абмежаванняў, прадугледжваюць класічным законам аб аўтарскім праве, але пакадаюць у прававых межах, не дазваляюць выдаваць чужы твор за свой.

Зручнасць такой сістэмы хутка зразумела інтэрнэт-суцыяльнасць. У сёйце безупына на капіруюць, распаўсюджваюць, рэдагуюць, мікшыруюць і бяруць за аснову кантэнт, які віруе ў анлайн-прасторах. Са з’яўленнем адкрытых ліцэнзій усё гэта можна рабіць, не баючыся атрымаць судовую позову ад пакрыўджанага аўтара: Creative Commons уводзіць у дзеянне ў прававое рэчышча.

У свеце Creative Commons сталі папулярнавацца на пачатку бягучага стагоддзя. За 10 гадоў існавання гэтай некамерцыйнай арганізацыі да яе далучыліся больш за 100 аб’яднанняў у розных частках планеты. Напрыканцы 2012 года філіял Creative Commons з’явіўся і ў Беларусі. Спікеры аб’яднання актыўна выступаюць у рэгіёнах, ладзяць у навуцальных установах і бібліятэках лекцыі і воркшопы,

На маю думку...

Тут сам сабою прыходзіць у галаву стары жарт пра тое, як некаторыя гавораць па-беларуску: “Я маю палаяванне з’есці пэндзаль вінаграду”. Прыблізна такія выразы і прыходзіцца калі-нікілі чуць з нашых тэлепрыёмнікаў. Так, цяпер вельмі распаўсюджаным стала гаварыць “кропка погляду”, у той час як правільна было б сказаць “пункт погля-

даб падзяліцца з ахвочымі людзьмі досведам і дапамагчы ім перавесці свае намаганні ў практычны аспект.

Каб не ператварыцца ў маніпуляванне...

Чаму з’явіўся цэлы пласт людзей, незадаволеных кла-

грамадства, становіліся “піратамі”. Успомнім 1990-я, калі нашым афіцыйным пракатчыкам не хапала грошай на атрыманне правоў на паказ замежных блокбастараў. Каб не развалі з касетами, ці змагі б нашыя творцы пабачыць дасягненні сусветнага кінематографа, а пасля перааснаваць і зрабіць на базе гэтага досведу свой унікальны культурны прадукт? Аднак піраты дзейнічаюць па-за межами права, а адкрытыя ліцэнзій дэвалююць цывільна-заваным шляхам адкрыць доступ да ведаў тым, хто не мае фінансавай магчымасці іх набыць.

Манетызаваць бясплатны дазвол

Уласна, я заўсёды ўспрыма-ла заканадаўства, датычнае

Ададаць усё...

Дзе баланс паміж культурнымі правамі чалавека і маніполіяй аўтара?

сцічным аўтарскім правам? Часам абарона правоў аднаго зацікаўленага боку можа перакрыць доступ да новых ведаў, найноўшых тэхналогій усім тым, хто не мае сродкаў — і размова тут часцей за ўсё ідзе не пра пад’ёмныя сярэднестатыстычнаму чалавеку сумы — каб набыць гэтую прарыўную інфармацыю. Кардынатар беларускага філіяла некамерцыйнай арганізацыі Creative Commons Міхаіл Воўчак гаворыць, што аўтарскае права ва ўсіх межамых падручніках трактуецца, як маніполія:

— За мяжою яно усё часцей становіцца інструментам вялікіх бізнесаў. Вакол яго круціцца інтарэсы карпарацый, крэатыўных індустрыяў, дыстрыб’ютараў, прамоўтараў: яны зацікаўлены ў тым, каб заваёваць новыя рынкі, абмяжоўваючы доступ да іх астагнім. Насамрэч для грамадства такая культурная маніполія хутчэй шкодна, бо змяняе разнастайнасць прадукту. Калі вялікі брэнд прасоўвае адно свае інтарэсы і засуджае тых, хто пасягае на яго нішу, узнікае эффект замарожвання: патэнцыйныя творцы вырашаюць лепш не рабіць увогуле, чым нешта вынайсці, а потым мець са сваім творам непрыемнасць ад больш моцных ўдзельнікаў рынку. Але ці магчымы прагрэс і стварэнне ўнікальнага прадукту, калі кожны новы крок трапляе пад забарону?

Парадаксальна, аднак час ад часу праваднікамі тэхналогій, якія яшчэ не засвоіла большасць

інтэлектуальнай маёмасці, як інструмент дапамогі аўтару, не ў апошнюю чаргу — дапамогі фінансавай. Няма чаго хаваць: нашыя творцы — пісьменнікі, кампазітары, рэжысёры, мастакі і іншыя высока паважаныя людзі, сярод якіх нямаюць народных і заслужаных — не шыкуюць. Аўтарскія адлічэнні даюць не так многа грошай, як таго, можа, і хацелася б, але фінансавы падтрымліваюць і стымулююць на далейшую творчасць. Механізм адкрытых ліцэнзій прадугледжвае, што ўзяць нечужы твор як у асабістых, так і ў камерцыйных мэтах (тут усё будзе залежыць ад тыпу ліцэнзій) можна задарма — карыстальнікі толькі павінны ўказаць імя аўтара ці крыніцу, адкуль узяты матэрыял. У гэтым месцы напрошваецца пытанне: за кошт чаго тады існаваць аўтару?

Міхаіл Воўчак запэўнівае, што на кантэнт з адкрытым доступам таксама можна зарабляць, толькі крыніца фінансавання будзе нязвычайна для большасці:

— Сучасныя тэхналогіі даюць аўтару магчымасць стварыць вакол сябе кам’юнітэты, якое будзе купляць усё звязанае з ім: выданні з аўтографам, білеты на вечарыну з яго ўдзелам, уваходныя на яго лекцыі, семінары, трэнінгі. Успомніце хадзіць, які на той-не так даўно сабраў малады блогер: бясплатны кантэнт даў яму некалькі тысяч прыхільнікаў, а высокі паказчык праглядаў — добры рэкламны кантракт. Адносіны з аўдыторыяй павінны бу-

Ілья СВІРЬНІ

Я не кампетэнтны ўмешавацца ва ўнутраныя справы той ці іншай установы культуры і не ведаю, якія дошкі і куды не прыбіў сп. Еўмянькоў (а такая матывацыя рашэння гучала з вуснаў дырэктара). Ды і самога сп. Еўмянькова, па шыраці, бачыў усяго адзін раз у жыцці. Аднак гэтая сустрэча пакінула ў мяне шмат уражанняў. Пра яе я потым багата і натхнёна распавядаў — і сябрам, і ў артыкулах, калі на тое здаралася нагода.

Зрэшты, менавіта на гэты і разлічваў загадчык філіяла — разумеючы, што “сарафанны” піяр з’яўляецца самым эфектыўным. Таму наведвальнікі да яго валам валілі (прынамсі, на маіх вачах): не толькі “па душу Міцкевіча”, але і проста “пафоткацца” на фоне таго кветкавага харастава, якое Еўмянькоў ствараў і падтрымліваў з дабайнасцю добрага аканома. Пры ім згублены сярод палёў засценак стаў адным з найпрыгажэйшых куткоў усяго Баранавіцкага раёна.

А-а, і яшчэ выпадак адносна дрэс-коду... Заходзіць на музейную тэрыторыю мужык у шортах ды з голым торсам (на дварэ +30!), пытае, дзе тут квітка купляць. Спладар Анатоль яго спыняе і кажа: а што, вы ў храм таксама ў такім выглядзе ходзіце? А для нас музей — гэта храм, і таму — не пушчу!

Насцярожанасць прафесійных музейшчыкаў наконце гэтай персону можна зразумець — ён не з іх асяродку. Біяграфія пакарачстая: буйны чыноўнік, потым — бізнесмен. Калі і гісторык, дык абавязкова з прыдомам “амаатар”. Ягоную экскурсію (а мяркуючы па публікацыях у сёйце, яе змест таксама паставілі яму ў віну) я бачыў, чуў і нават смакаваў. Да факталагічнага яе зместу, напэўна, можна прычлапіцца — балазе, пастаянныя чытачы “К” ужо даўно пераканаліся, што новыя факты жыццялісці роду Міцкевічаў адкрываюцца і пасюль, і ніхто не ведае, колькі яшчэ эксклюзіўна з’явіцца на нашых палосах. А васьмь што тычыцца самой падчы...

Разам са мною аповед Еўмянькова слухалі яшчэ пару наведвальнікаў: брат, які жыве непадалёк

Будзем на сувязі!

Паважанія чытачам!

Нам цікавае ваша меркаванне па гэтай ды іншых тэмах нумара! **Пішыце** на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77, альбо на электронную скрынку kultura@tut.by. **Тэлефануйце** ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97. **Абмяркоўвайце** на акаўнтах kimpressby ў сацыяльных сетках!

K

Якаў ЛЕНСУ, кандыдат мастацтвазнаўства:

Не будучы філолагам па прафесіі і не ведаючы, на жаль, беларускай мовы з усёй дасканаласцю, усё ж адчуваю яе да такой ступені, каб дастаткова часта пакутваць ад тых “перлаў”, што цяпер часам прыходзіцца чуць з вуснаў некаторых медыйных асоб, якія думуюць, што размаўляюць на беларускай мове.

ду”, кропкі ж ставяць у канцы скасаў. А чаго каштуе выраз: “Гэта гуляе ролю”, калі гуляць можна ў нейкую гульню, ро-

лю ж адыгрываюць. Блытаюць таксама словы “цагляны” і “цагельны”, забываючыся, што “цагляны мур”, але “за-

давацца на доверы. Многія з прагрэсіўных папулярных пісьменнікаў выкладаюць у вольны доступ свае кнігі, хаця іх наладжана ляжыць у кнігарнях. Такі творца дакладна ведае: сённяшні анлайн-чытач заўтра пойдзе ў краму і набудзе дватры асобнікі — для хатняй бібліятэкі і ў падарунак сябрам. Гэта вельмі важны момант, каб пераасэнсаваць правілы вядзення бізнесу і стаўленне гандляроў аўтарскім кантэнтам да людзей.

Да слова, беларускі філіял Creative Commons ужо распрацаваў серыю лекцый на гэтую тэму, каб дапамагчы суайчыннікам разабрацца, як можна творчыя планы паставіць на эканамічныя рэйкі.

тэрміна існавання аўтарскага права. Айчынныя заканадаўцы хочучь ўвесці пяцігадовае дзеянне ліцэнзій (пад новаўвядзенне не падпадаюць камп'ютарныя праграмы і базы даных). Іншымі словамі, калі аўтар у дамоўне не пазначыць іншы тэрмін, па змоўчванні праз пяць гадоў ліцэнзія анулюецца.

— Гэты нюанс можа стаць сапраўднай пасткай і ўнесці хаос у інтэрнэт-прасторы, — хвалюецца Міхаіл Воўчак. — Прывядзём такі прыклад: хтосьці уманціруе кадры з фільма ў відэакалаж, а праз пяць гадоў праваўладальнік пачне патрабаваць з яго аўтарскія адлічэнні.

Яшчэ адно пажаданне заканадаўцаў, не прадугледжвае

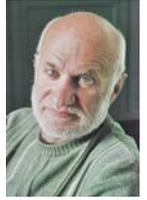
недапрацоўкі, якія ўжо бачныя тым, хто шчыльна займаецца на практыцы аўтарскім правам. У новых папраўках пакуль ніяк не ўлічаны так званыя сірокія творы: штодзённы ў сеціве ствараецца безліч файлаў, аўтар якіх невядомы або не ацэньваецца. Няма ў асноватворным дакуменце і правіл па алічбоўцы кнігі, аўтар якой, напрыклад, знік немаведама куды: колькі трэба шукаць яго перад тым, як з'явіцца магчымасць легальна зрабіць электронны аналаг такога твора?

Сёлета Беларусь вырашыла далучыцца да маракешскага дагавору, які тычыцца людзей з абмежаванымі магчымасцямі ўспрыняць друкаванай інфармацыі і прадугледжвае

Дзяжурны па нумары

“Матылькі тут не жывуць”

4 жніўня Мікалаю Селешчуку споўнілася 670 год. Мастак не паспеў старастыцца. Ён загінуў у Італіі ў 1996 годзе, не дажыўшы да “паліцніка”. Вясковец з Берасцейшчыны зрабіў выдатную творчую кар’еру ў сталіцы, стаў адным з самых паспяхоўных мастакоў Беларусі, і што найбольш важна — першым прафесіяналам, які адкрыта ўвёў у наша мастацтва выяўленчыя і сэнсавыя коды, адпавядаючыя тагачаснай заходняй эстэтыцы. Да Селешчука ў Савецкім Саюзе носьбітам еўрапейскай культурнай ментальнасці лічылася Прыбалтыка, ён жа пасунуў “запад” далей на Усход. Ці наблізіў Усход да “захаду” — гэта як каму болей падабаецца. Варта адзначыць і тое, што ён не паехаў самасцвярджацца за мяжу. Ягонае майстэрня заўжды была ў Мінску. Селешчук ўсяго дасягнуў тут, не адрываючыся ад родных каранёў, сілкуючы творчасць нашай рэчаіснасцю, гарманічна спалучаючы мастакоўскі касмапалітызм з натуральнай беларускасцю.

Пётра ВАСІЛЁЎСЬКІ

Сёння выяўленчыя коды Селешчука, што сталі агульным набуткам, скарыстоўваюць шмат якіх мастакі, нават і не ведаючы, хто з’яўляецца іх вынаходнікам. Калі карыстацца тэрміналогіяй, запазычанай з эканамічнай сферы, дык да яго мясцовы культурны прадукт, як і прадукт прамысловы, меў рысы прымусовага асартыменту, калі спажываць фактычна пазбаўляюць права выбару, а вось Селешчук зрабіў яго ліквідным. Інакш кажучы, што было “рублём”, стала “канвертуемай валютай”. Гаворка не пра тое, што карціны ягоныя ў большасці разыходзіліся па замежных прыватных зборах. На жаль, натура ў нас такая, што шануем сваіх гаданцаў дома толькі пасля іх поспехаў у замежжы. Галоўнае, што мастацтва Мікалая Селешчука стала адбіткам не палітызаванай ідэалогіі (што лічылася б цалкам натуральным ва ўмовах жыццяздольнага на той момант савецкага сацрэалізму), а аповедам пра рэфлексію, эмоцыі і думкі самога аўтара, і ў ягоных карцінах і графічных аркушах глядачы знаходзілі свае рэфлексіі, эмоцыі і думкі. З яго імем звязаны паварот нашага выяўленчага мастацтва ад артадаксыяльнага, запалітаванага рэалізму да гуманістычнага суб’ектывізму. Зразумела, адсярджэнне ў мастацтве новых прынцыпаў і канцэпцый не можа быць выключана аднаго нават вельмі таленавітага творцы. На той час культурная грамада ўжо даспела да ўсведамлення прастай ісціны, што чалавек (прычым, кожны!) не толькі носьбіт тых ці іншых ідэй і інструмент для выканання пэўных сацыяльных функцый, але (і найперш) унікальная асоба з непаўторным унутраным светам. Так што не адзін Селешчук шычэраў у тым напрамку. Але менавіта ў яго творчасці прынцып самадастатковасці асобы знайшоў найбольш выразнае ўвасабленне.

На маю думку, мастацтва Селешчука можа быць свеаэсаблівай ілюстрацыяй да філасофскай тэзы, што чалавек не з’яўляецца сродкам дасягнення нейкіх вышэйшых (дзяржаўных, сацыяльных) мэтай, бо ён сам — мэта. “Мэта ў самім сабе”. Прынцып, так я ўспрымаю ягоныя карціны сёння.

А дваццаць год назад мяне ў ягоных карцінах і аркушах уражвала творчая нязмушанасць, здольнасць бесканфліктна перадаваць стэрэатыпы, эфектна

сумяшчаць у адзінай візуальнай прасторы рэчы, здавалася б, сутнасна несумяшчальныя. Для мяне класікай нашага мастацтва з’яўляюцца ягоныя карціны “Канец сезона туману”, “Дачыненне”. Селешчук аздобіў будзёны свет фарбамі карнавалу, пры гэтым ведаючы, што самыя распачныя думкі прыходзяць у галаву менавіта на тле агульнай веселасці. Не здарма ж ён аўтар культавай для свайго часу карціны “Матылькі тут не жывуць”. З жыцця, якому ён свядома надаў рысы тэатралізаванасці, мастак пайшоў, калі карнавал яшчэ напоўніў віраваў. Смерць Селешчука падпадае пад класіфікацыю “няшчасны выпадак”. Жыцьцё бы яшчэ ды жыцьцё. Зразумела, і маляваць. Але можа і добра, што яму не давялося адчуць у творчасці і ў жыцці “паслясвяточнага синдрому”. Зрэшты, матылькі і сапраўды не жывуць доўга.

Жыцьцё бы Селешчук далей — відаць, стаў бы Заслужаным дзеячам мастацтва, а магчыма, і народным мастаком. Так, ён быў уганараваны Дзяржаўнай прэміяй, што, безумоўна, пачэсна. Магчыма, адсутнасць у мастака званніў і стала прычынай таго, што ягоны 70-гадовы юбілей праішоў для краіны незаўважна. Не было выстаў, якія б дазволілі паноўнаму асэнсаваць творчасць Селешчука ў сённяшніх рэаліях. На жаль, не ставілася пытанне пра выданне альбома, куды ўвайшлі б не толькі вядомыя творы, але і трыя, што наўпрост з майстэрні пратрапілі ў прыватныя калекцыі і фактычна культурнай грамадзе невядомыя. Не сабраны ўспадчыныя выканання пэўных сацыяльных пра твораў, што было б вельмі дарэчы для разумення таго часу, калі Селешчук жыў і працаваў. Вылучаць і прапагандаваць ягоную спадчыну, ягоны досвед варты хаць б для таго, каб не “вынаходзіць ровар”. Каб не хадзіць па крузе, не выдаваць за творчыя знаходкі тое, што ўжо даўно стала гісторыяй. Гісторыяй, якую, на жаль, не вывучаюць.

Мікалаі Селешчуку — гэта асоба, вартая мемарыяльнага музея. Ці, самае малое, асобнага раздзела ў адным з музеяў. У хуткім часе Брэст адзначыць сваё трысячагоддзе. Мо падчас святочных мерапрыемстваў будзе нагода ўшанаваць памяць мастака — ураджэнца Берасцейшчыны, які прославіўся на ўсю Беларусь і пратрапіў нашаму мастацтву сцэжу ў Еўропу?

каб атрымаць больш

Змены. Рэальныя і пажаданыя

Адкрытыя ліцэнзіі дазваляюць аўтарам распараджацца сучаснымі тэхналогіямі на сваю карысць. Спадар Міхаіл задаволены, што нарматыўныя дакументы неўзабаве пачнуць улічваць тыя прыцыпы, якія ўжо існуюць у грамадстве. Але яго насцярожвае факт, што прызнаны ў свеце механізм дзеяння адкрытых ліцэнзій у беларускім варыянце можа прыняць усечаны выгляд. Каардынатар нагадвае: у арыгінальным пагадненні Creative Commons пазначана, што гэтая ліцэнзія дзейнічае на працягу ўсяго

нае традыцыйным пагадненнем Creative Commons — даць магчымасць аўтару адклікаць адкрытую ліцэнзію. Па меркаванні спадара Міхаіла, добрае на першы погляд памкненне можа стаць нагодай для маніпуляцый:

— Неабароненымі ізноў апынуцца карыстальнікі: яны могуць сумленна спажываць кантэнт з пазнакай адкрытай ліцэнзіі на тэрмін існавання аўтарскага права, а праз 10 — 20 гадоў стваральнік раптам адклікае ліцэнзію. У такім выпадку без судовых разбораў не абыходзіцца... Усё ж закон павінен забяспечваць устойлівасць, а не становіцца інструментам для маніпуляцый. Суразмоўца пералічвае

пашырэнне выпадку, калі ім дазволена бязвыплатнае выкарыстанне аб’ектаў аўтарскага права. Аднак візаві засмучаны, што ў сённяшніх праўках фігурыруе вельмі значнае абмежаванне: твор павінен быць у месцы і фармаце, закрыты для шырокага доступу.

— Тады як да яго дабярэцца той самы чалавек з паслабленым зрокам? — задаецца ён пытаннем. — Хочацца верыць, што ў канчатковым варыянце заканадаўцы прапішучь дакладны алгарытм правапрымянення гэтага артыкула. Падобных пытанняў шмат, а чане каб выверыць усё нюансы, класіфікацыю сапраўды прадумаваць дакумент, які б прадугледжваў магчымыя варыянты развіцця падзей, застаецца ўсё менш. Мой суразмоўца каментуе сітуацыю такім чынам:

— Хацелася б, каб усё ўлічылі сёлета, бо невядома, калі наступны раз будуць удакладняць заканадаўства. І ёсць небяспека, што мы адстанем ад перадавых дзяржаў. Тым болей, у XXI стагоддзі крэатыўны кантэнт становіцца вядучым ў эканоміцы, і важна не заставацца ў баку ад сусветных тэндэнцый. У тым ліку — на заканадаўчым узроўні.

Пэндзаль вінаграду

вод цагельны”. А вось у тэле-рэпартажы аб адкрыцці адной мемарыяльнай дошкі ў Мінску прыйшлося чуць, як адзін вельмі паважаны дзеяч сказаў, што “зараз мы адчыняем мемарыяльную дошку”. Дарагі спадар, адчыняюць дзверы ці вароты, мемарыяльную ж дошку адкрываюць!

Ёсць яшчэ праблемы з націскамі. Чамусьці цяпер многія гавораць “на працягу” з націскам на гук “у”, калі (зазірніце ў слоўнік) націск трэба ставіць на гук “я”. А яшчэ зараз на нашых тэлеканалах ідзе рэклама, у якой, як там гучыць, рэкламуюцца “чаравікі” (з націскам на апошні склад, у той час як у гэтым

слове націск павінен быць не на апошнім, а на першым “і”). А яшчэ хочацца ўспомніць вельмі распаўсюджаную форму вымаўлення “песеджанне”, у той час як ува ўсіх слоўніках значыцца “псядзжанне”.

Хочацца сказаць, што трэба змагацца з чысціню мовы, асабліва ў сродках масавай інфармацыі, яны ж даюць прыклад астатнім членам нашага грамадства. Давайце гаварыць правільна!

(Заканчэнне.

Пачатак на старонцы 1.)

— Як саўгас зачынілі, моладзь адсюль паз'язджала, бо працы няма, — кажа пажылога веку кабета. Яна выйшла з дому спецыяльна, каб адчыніць мне царкву — ледзь толькі заўважышы ля яе самотную постаць турыста.

Адзіны з пляці царэйскіх храмаў, які ацалеў да сёння — рэдкая ў вёсцы месца, дзе заўважны адваротны руйнаванню працсы. Рамонт тут ідзе поўным ходам: літаральна за апошнія пару гадоў з'явіліся казырокі з полікарбанату, сайдінг на вежацы, яркія фарбы на фасадзе і, зразумела ж, новая макаўка-цыбуліна. Наколькі дарэчна выглядаюць усе гэтыя элементы на раннебарочным храме, можаце меркаваць самі. Але мясцовыя людзі рады ўжо хаця б якім зрухам. Цягам доўгіх дзесяцігоддзяў царква была ў несамавітым стане: і ў якасці саўгаснага складу, і ўжо пасля вяртання нешматлікім тут вернікам.

У дадзеным выпадку мы маем даволі тыповую для вясковых храмаў сітуацыю: зрабіць так, як трэба (з папярэднімі комплекснымі даследаваннямі, навукова абгрунтаваным праектам, выкарыстаннем адпаведных матэрыялаў і падпастаянным кантролем спецыялістаў) не стае фінансаў. Звяртацца па дапамогу няма да каго, і малюк прыход застаецца саманасам са сваімі праблемамі. Таму робяць так, як атрымліваецца. І атрымліваецца яўна не лепшым чынам.

Да таго ж, заканадаўства ў дадзеным выпадку парушана не было. Фундаваная Львом Сапегам царква, якая датуецца пачаткам XVII стагоддзя, чамусьці досюль не мае афіцыйнага статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці!

Плошча былага мястэчка яшчэ памятае тлум кірмаша і неж непрыемна ціха. І таму чуваць хіба з вокнаў дома культуры, які выглядае сапраўдным агменем жыцця. Зайшоўшы ўнутр, выпадкова заступаюць рэпартажу вакальнай групы "Натхненне": немалады ўжо кабеты спеваюць прынаоце ў любові і адданасці роднай Чарэі, абячаючы, што ніколі яе не пакінуць.

Тым часам, заўсёды на плошчы штыль парушае з'яўленне моднага сталічнага блогера Вані Мураўёва. Апісаў яго фрызуру і колер валасоў у мяне не хопіць літаратурнае здольнасцяў, ды, не звачаючы на гэта, ён вокаменна знаходзіць паразуменне з зусім негаламурнага выгляду мужыкам.

— Вось бы Белую царкву адрадыць... Таты і жыццё тут наладзіцца, — адзін з іх агучвае ўспыхаўшую думку.

Мозг і яго імпульсы

Ваня наўрад ці калі патрапіў бы ў гэты мясціны, каб не фэст. У той суботні дзень паабалгал гравайкі ля Белай царквы было як ніколі шмат машын, і, мяркуючы па іх марках, уладальнікі прыналежаць да сярэдняга класа. Заплатціць для іх 25 рублёў за ўваход не было вялікай праблемай. А, дзякуючы адпа-

Ініцыятыва, на шчасце, заразлівая

Небезнадзейная Sprava новага племені

веднаму музычнаму кантэнту, публіка сабралася акурата тая, што трэба, і дзяжурныя на фэсце міліцыянеры маглі спакойна адпачываць.

У той самы час, пра іл'ітызм і снабізм казаць тут не выпадае. Мясцовыя жыхароў на фэст пускілі задарма. Хтосьці з цікавасцю ўспраўляюцца ў нязвычайныя гукі, а кагосьці болей уразілі далікатасі ад французскага кулінара Барыса, які знайшоў у тых краях сваё каханне і стаў іх жыхаром. Але уражанні былі станоўчымі ва ўсіх, і гэта аб'ядноўвала.

Пра тое, як рабілася Sprava, і перспектывы ўсёй справы наогул мы гутарым з яе завадатарам Мацвеем Сабуравым, седзячым на КПГ, утвораным на перашыйку паўвыспы. Гутарка увесь час перапыняецца. Суразмоўца штохвіліны прыкладаецца да рацыі, каб "разруліць" тую ці іншую праблему, ваявымі рухамі спыняе ўезд транспарту, каб не было заторуў, і асабіста вітае кожнага з наведвальнікаў — па-руску, беларуску або нямецку (за межнікаў, ахвотны "паглыбіцца ў Беларусь", назбіралася даволі шмат).

— Нам вельмі важна, хто наведвае наш фэст, — тлумачыць Мацвей. — Рэакцыя кожнага, яго заўвагі і прапановы.

Задача зрабіць даволі маштабную імпрэзу ў зусім неспрыстасаваным для гэтага месцы — даўно здзічэлай і зарослай хмыззём выспе, дзе нават няма электрычнасці — падавалася амаль невырашальнай. Прынамсі, для купкі энтузіястаў, якія "па жыцці" займаюцца зусім іншымі справамі. Мацвей Сабурай — музыкант і вядомы кіліпмейкер, яго жонка Кацярына Аверкава — тэатральны рэжысёр, Сяргей Краўчанка — архітэктар і перкусіяніст трыа Port Mone.

Сакрэт іх метадыкі проста: уцягваць у сваю арбіту

Царква ў Чарэі пасля рамонт / Фота аўтара.

іншых энтузіястаў, шчодро дзелячыся пазнамоцтвамі. Своечасовая і інтэнсіўная піяр-кампанія прынесла няма-ла анонсаў у СМІ. На шыкоўна зробленым сайце з'явіўся заклік для валанцёраў, і іх адгукалася настолькі шмат, што патрэбныя сорок нават дагэду выбіраць. Цягам тдня дбайнай працы яны пераўтварылі паўвыспу ў тое месца, дзе трычатыры сотні чалавек могуць больш-менш камфортна прабавіць ўікенд, задаволішы свае базавыя патрэбы. Пакасілі кустоўе і траву, падзялілі на функцыянальныя зоны, панастварылі з падручных матэрыялаў розныя арт-аб'екты. Адначасова інтэрнацыянальна каманда цесляроў зрабіла ля возера стацыянарную сцэну, спрактаваную тым жа Сяргеем Краўчанкам. Яна абядае па-слухчы яшчэ адзін год.

Сур'ёзны спонсаруў у фэсту не было, а вось схільны да спачування асобы з'яўляліся пастаянна. Адна фірма бясплатна забяспечыла лістоўніцай для будаўніцтва сцэны, другая — задарма дала ў арэнду патрэбны інструмент, нехта "падкінуў" прадуктаў для кухні... Вось па гэтым прынцыпе талакі ўсё і рабілася.

Мацвей — гэта сапраўдны мозг расканцэнтраваных па ўсёй паўвыспе працэсаў. Менавіта ад яго ідуць імпульсы па нервовай сістэме, якія прымушаюць патрэбныя канцоўскі рабціц скаардынаваць рухі. І таму паўвыспа пад несупынным кантролем —

нягледзячы на нязмушаную атмасферу. На палявой кухні не сканчаецца вада і прадукты, майстар-класы ідуць па раскладзе, на пляжы ўсё спакойна. Мозг працуе амаль круглыя суткі, вырашае па пляч разнапрофільных задач у хвіліну і чамусьці зусім не

Харавы канцэрт на руінах храма / Фота Міхаіла ЛЕШЧАНКІ.

стамляецца. Так бывае толькі з людзьмі, якія робяць сваю ўлюбёную справу.

І гэты імгэнт папраўдзе заразлівы. Літаральна на маіх вачах Мацвей атрымлівае ўсё новае і новае прапановы дапамагчы.

— Вазьміце мяне ў сваю каманду! — просіць гаспадыня аднаго з бліжэйшых лешчынаў. — Хоць і не маладая, але гатовая стаць у вас валанцёрам.

Як неўзабаве высвятляецца, жанчыне не даявляецца працаваць на кухні альбо рабіць якую некаваліфікаваную працу. Яна мае шматгаловы досвед афіцыйнай перапіскі, а такія навукі заўсёды спатрабяцца.

Па словах Мацвея, на пачатку ў завадатары была задума рабіць фэст супольна з адрэгам ІРКСМ Чашніцкага райвыканкаму. Тое самае мне пацвердзіла і яго начальнік Галіна Авіжа. Потым так здарылася, што сяжыліся трохі разышыліся, але непа-разуменна не ўнікла — як і зусім недарэчнай у такой справе рэўнасці або духа спаборніцтва.

— Я мару пра тое, каб у далейшым фэст стаў нашым сумесным мерапрыемствам. Аб'яднаўшы намаганні, можна дасягнуць многага, — пераканана Галіна Авіжа.

Рокат металічнага камара

Музычная частка фэсту атрымалася рознастайлевай, але не эклектычнай па духу. І джаз-эмбіентныя "Грэзы Парфуніа", і электронна-фолькавая Shuma, і нават індый-

скія мелодыі ўспрымаліся тут надзвычай арганічна. Адназначнай "разынкай" стаў выступ хору Solutaris, які выконваў духоўную і народную музыку неспасадна сярод руін храма — пры свечках ды ў суправаджэнні хараграфічных эцюдаў. А медытатыўны сэт Port Mone цудоўна спалучаўся з візуальным суправаджэннем у выглядзе зорнага неба.

Па словах Мацвея, налета "лайн-ап" мае стаць яшчэ больш унушальным: арганізатары плануюць звярнуцца ў замежныя культурныя інстытуты, каб тыя дапамаглі прывезці ў Белую Царкву мэтраў незалежнай сцэны сваіх краін.

Канцэрт ўключаў і тэматычную праграму пра неўміручасць вясковага ладу жыцця ад царэйскага "Натхнення". Сталічная публіка, прывычана да зусім іншай клубнай культуры, успрымала яго як свай-

прывабяць сюды стомленых ад усяго замежнікаў.

— З'явілася і яшчэ адна вар'яцкая задума, — працягвае Мацвей. — На возеры ёсць пустэльная выспа. Там ідэальныя ўмовы для творчай рэідэнцыі. Калі табе трэба засяродзіцца для напісання рамана альбо сцэнарыя — пывеш туды на лодцы і застаешся на самоце колькі трэба.

У прынцыпе, ён мае рацыю: пабываць у шкуры гэтакага Рабінзона рана ці позна пачынае марыць ці не кожны жыхар мегаполіса. Тым болей, тут ёсць і яшчэ адзін магніт увагі — сама Белая царква.

Гэта сімвал краю, як цяпер кажучы, "месца сілы", прыцягальнае і таямнічае. У яе гісторыі хапае загадак і міфаў — як, напрыклад, пра ўдзел у будаўніцтве знакамітага Арыстоцеля Ф'эраванці. І хаця для гэтага яму трэба было мець машыну часу (архітэктар і храм проста "не

сшыліся стагоддзямі"), многія ў тую версію вераць. Пагатоў, навуковых даследаванняў пакуль бракуе.

Як і грунтоўныя планаў па аднаўленні. Тут можна казаць хіба пра вельмі спарадычныя захады. З заканадаўствам у сферы аховы спадчыны яны слаба судасносяцца, але асуджаць такіх дабрадзеяў язык не павернецца. Прыкладам, зусім нядаўна на фасадзе царквы з'явілася ікона Святой Тройцы. Гэта парупіў адзін з мясцовых "дачнікаў". Прыгнаў сваім коштам кран — і прышрубаван.

Рай для Рабінзона

Між тым, камера дрона фіксавала ашаламляльныя ў сваёй прыгажосці кравіды. Ваколцічы Чарэйскага возера маглі б стаць сапраўднай курортнай зонай нахштат польскіх Мазураў. Ініцыятары "Справы" мараць зрабіць яе не проста месцам для шашлык, але творчай айкуменнай. Болей за тое — яны ўжо вядуць перамовы аб набыцці ладнай часткі таго самага Чарэйскага СДК, якая цяпер пустуе (зала на 300 месцаў там даўно не патрэбная). Задаю Мацвею толькі адно пытанне: навошта?

— Як паказвае міжнародная практыка, для тэатральных праектаў у зручнай, і танней ствараць новы прадукт у нейкім ізаляваным ад свету месцы кіталту замка, — апавядае ён. — Праца там ідзе інтэнсіўней і хутчэй. А потым можна абкастаць свой новы спектакль у бліжэйшых вёсках.

І тут жа дадае, што пакуль гэта тычыцца адно замежных праектаў: у беларускіх на такую раскошу пакуль не хопіць грошай. Стратэгічны разлік ён робіць менавіта на інтэграцыю ў міжнароднае культурнае жыццё. І ёсць перакананне, што менавіта глышэца ды некранутая прырода

сшыліся стагоддзямі"), многія ў тую версію вераць. Пагатоў, навуковых даследаванняў пакуль бракуе.

Як і грунтоўныя планаў па аднаўленні. Тут можна казаць хіба пра вельмі спарадычныя захады. З заканадаўствам у сферы аховы спадчыны яны слаба судасносяцца, але асуджаць такіх дабрадзеяў язык не павернецца. Прыкладам, зусім нядаўна на фасадзе царквы з'явілася ікона Святой Тройцы. Гэта парупіў адзін з мясцовых "дачнікаў". Прыгнаў сваім коштам кран — і прышрубаван.

Яшчэ адзін рулівец сёлета без лішніх слоў зрабіў першыя захады па прэвентыўнай кансервацыі, зачыраваўшы дзіркі ў скляпеннях і ачысціўшы рэшткі даху ад назапашанага за дзесяцігоддзі друку і смецця.

— Мае рабочыя яго тонамі вывозілі, — апавядае ён. — Балюча было глядзець, як цапльнікі адна за адной асыпаюцца, таму і рашыўся. Мы б і дах нармальны зрабілі за свае грошы, каб нам хто дапамог з праектам.

Такую дапамогу атрымаць цалкам рэальна: ёсць архітэктары (напрыклад, з Беларускага добраахотнага таварыства аховы помнікаў), якія для добрай справы гатовыя працаваць на грамадскіх пачатках. Важна толькі, каб быў цэнтр кансалідацыі размаітых высылкаў і добрых паміненняў. І колькі фэст засведчыў, што ініцыятыва, насамрэч, — заразлівая, можна спадзявацца і на паўныя зрухі ў гаротным дасюль лёсе унікальнага помніка.

Помнік княгіні Анастасіі Слуцкай — заступніцы беларускага горада, які узгадваецца яшчэ ў “Аповесці мінулых гадоў” — усталывалі летась да 900-годдзя Слуцка. Вобраз арыстакраткі-ваяўніцы створаны скульптарам Сяргеем АГАНАВЫМ. Пра тое, як “схроіць” спадніцу, якая пасавала б даспехам, і прымерыць бронзу з гранітам — у размове з мастаком.

Вымушаная ваяўнічасць

— Партрэтаў княгіні Анастасіі Слуцкай не захавалася. Якой уяўляецца яе знешне і па характары?

— Разумею, што нельга рабіць валькірыю, якая скача верхам на кані і махам “шашкай”. Анастасія Слуцкая бярэ ў рукі меч пасля смерці мужа. Яе ваяўнічасць — вымушаная. Яна абараняе сваё княства. Не ведаю, была яна прыгажуняй ці не. Перагледзеў мноства партрэтаў яе сучасніц, гэта канец XV — першая палова XVI стагоддзяў. Спрабаваў розныя варыянты. Жорсткія скульпы рабілі яе залішне грознай. Трохі змякчэй. Было цікава развіць такі вобраз, калі жаночасць схаваная пад жалезным панцырам.

— Не было спакусы “спісаць” знешнасць Анастасіі Слуцкай са Святланы Зеланкоўскай, якая сыграла гэтую ролю ў кіно?

— Фільм бачыў. Але катэгорычна супраць таго, каб скульптура паўтарала кіно. Гэта выглядала б як помнік адной ролі.

Гранітная спадніца

— Скульптура выканана часткова ў бронзе, часткова ў граніце. Тэхнічна складаная праца. Гэта быў выклік самому сабе?

— У маіх калег ёсць куды больш складаныя працы. Але на сёння для мяне помнік Анастасіі Слуцкай — перамога над сабой. Конкурс абвясціла Міністэрства культуры. Месяц-паўтара было на тое, каб зрабіць эскіз у матэрыяле і падаць дакументы. Для параўнання: у савецкія часы конкурс мог праходзіць каля года. Праводзіліся грамадскія абмеркаванні. Скажаў сабе: калі якое-небудзь цікавае рашэнне народзіцца, тады буду ўдзельнічаць. Не дык не. Зрабіў дзве мадэлі вышэйшай сантыметраў па 45. Быў упэўнены, што нават калі камісія абярэ мой варыянт, то спыніцца на класічным рашэнні — у бронзе. Але большасці спадабаўся камбінаваны варыянт, дзе спадніца зроблена з каменя. Толькі тады ўсвядоміў — усё, назад дарогі няма. Я ж і сам не уяўляў спачатку, як “падагнаць” спадніцу да даспехаў. Граніт — гэта ж не пластылін. Самая малая памылка — і камень мог трэснуць, раскалоцца. Увесь час быў страх, а раптам “верх” і “ніз” крыва злучацца? Валодзя Шпакоў, вопытны камянячос, супакойваў, што ўсё будзе добра. З камандай пашанцавала, добра спрацавалі. Нервовае напружанне не адпускала да той пары, пакуль скульптура не стала на пастамент у Слуцку.

— Ці ўдалося ажыццявіць творчую задуму?

— Так, і я разумею, як мне пашанцавала. Таму што бываюць такія сітуацыі: мы тут эскіз намалювалі, зляпіце нам штосьці падобнае. Але павінна быць дадзена свабода ў інтэрпрэтацыі тэмы. Усе ад гэтага толькі выйграюць. Для сябе даўно вырашыў удзельнічаць толькі ў тых конкурсах, якія мне цікавыя. Інакш лёгка стаць шабашнікам, а хочацца ўсё ж такі заставацца мастаком. Але размовы кшталту “я ўвесь такі творчы” не для майго ўзросту. У мяне ёсць сям’я. Натуральна, думаю пра заробак. Галоўнае, правільна размеркаваць час. Пакінуць некалькі гадзін, каб паляпіць нейкія рэчы проста для сябе. Так узнікла серыя прац “3 легенд і казак”. Было сумна чытаць сыну пра

Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА.

Шык і меч

Жаночасць пад бронзавым панцырам

Фота Яўгена КОЛЧАВА.

■ Помнік княгіні Анастасіі Слуцкай. Толькі лічбы:

**Вага скульптуры ў бронзе — 600 кілаграмаў.
Вага каменнай спадніцы — 5 тон.**

**Вага пастамента — 6 тон.
Вышыня скульптуры — 3, 7 метраў.
Вышыня пастамента — каля 0,7 метра.**

Фота з архіва Сяргея АГАНАВА.

Курачку Рабу і я распавядаў яму міф. Але, скажам так, у вольнай форме. Прыдумляў гісторыі, як ён вандруе разам з арганаўтам у Калхіду за залатым руном. Натуральна, усё заканчвалася добра, ніхто не гінуў. Мяне самога так захапіла гэта гульня, што паспрабаваў уявіць гісторыі ў станковых скульптурах.

Несур’ёзныя скульптуры

— Сын ацаніў?
— Калісьці я пажартаваў, што мае працы — яго спадчына. І ён жыве з гэтым адчуваннем. Калі штосьці набываюць, ён жартуе: “Спадчыну маю распрадаеш?” Цяпер Кірылу 12 гадоў. Калі быў маладзейшы, захапляўся рыцарамі. Памятаю, да Новага года зрабіў яму шлем з пап’е-машэ, жонка пашыла карнавальны касцюм. Сын быў вельмі задаволены. Заснуў на драўляным кані. Так узнікла ідэя работы “Сон воіна”. Але спачатку не думаў выстаўляць гэтыя скульптуры. Мне падалося, несур’ёзна... Нейкіх глабальных ідэй у іх няма. Нават бацьку (скульптару Льву Аганаву) спачатку не паказваў. У яго акадэмічная адукацыя — інстытут імя Рэпіна (сёння гэта Санкт-Пецярбургскі акадэмічны інстытут жывапісу, скульптуры і архітэктуры імя Ільі Рэпіна). Там усялякае адступленне ад класічнай школы расцэньвалася як непрафесіяналізм. Калі ў маладыя гады бацька вырашыў увайсці ў Саюз мастакоў, паехаў за рэкамендацыямі да педагогаў у Ленінград. Паказаў фотаздымкі сваіх прац — гэта драўляныя скульптуры на тэму фальклору і міфаў у Наваполацку. Вядомы савецкі скульптар Венямін Пінчук паглядзеў: “Сышоў у дэкартатыўшчыну, значыць?” У інстытуце імя Рэпіна скульптуру ўспрымалі выключна як помнік ці манументальную кампазіцыю. Пашанцавала, што тыя фотаздымкі ўбачыў іншы педагог кафедры — Міхаіл Анікушын. Ён сказаў: “О, якія працы цікавыя!” І сеў пісаць рэкамендацыйны ліст. Пінчук неяк адразу перадумаў і таксама пагадзіўся.

— Тыя драўляныя скульптуры захаваліся?

— Большасць прац не ўдалося зберагчы ад разбурэння, хача бацька і апрацоўваў дрэва спецыяльнымі сродкамі. Распавядаў, што аднойчы з вакна аўтобуса ўбачыў, як яго скульптуру фарбуюць у ружовы колер. Быццам нейкі плот. Для драўлянай працы гэта раўназначна таму, што абматаць яе поліэтыленам. Так яна хутчэй пачынае гніць.

— Але навошта фарбавалі?

— Памятаю, у Полацку каля вакзала стаяў Ільч. Я быў упэўнены, што ён бетонны. Але не, аказваецца, бронзавы. Проста яго ўвесь час фарбавалі. Ці яшчэ прыклад з Наваполацка. У фантане скульптура хлопчыка на шары. Бронза з часам пачынае гніць, што натуральна. І яе пафарбавалі. Нехта, мабыць, вырашыў, што так прыгажэй. Але калі гуляеш па Празе і бачыш работы, якія за гады пакрыліся пачайнай, разумееш, што яны ад гэтага толькі выйграюць. Галубы яшчэ больш “пацінуюць” скульптуру. Ва ўсім гэтым жыццё.

Ірына ЮДЗІНА

Беларусі дзяржаўны маладзёжны тэатр працягвае актыўна папаўняць свой рэпертуар. Колькасць прэм'ер за сезон дасягае сім'і-васьмі, улічваючы ранішнікі. Паводле рэпертуару — пераважна камерды. Паводле ўдзелу ў фестывалю — эксперыментальныя спектаклі. Як жа разабрацца ў гэтай дзіўнай арыфметыцы?

Насамрэч усё вельмі проста. Апошнім часам тут сапраўды сталі з'яўляцца спектаклі, годныя фестывальных афіш. Але публіка паранейшаму прангне вясёліцы. Ці, можа, яе не надта імянуцца прывучыць да часосці іншага? Як бы тое ні было, аўдыторыя Маладзёжнага застаецца далёка не маладзёжнай — не толькі па ўзросце, але і паводле сваіх эстэтычных схільнасцяў. Бо іншай яе раслуцьмаць, чаму ёй на фінальных кліках сезона прадэманстравана тую ж "Дурнікуні" Лого де Вега? Не, я не супраць гэсы, якой роўна чатыры стагоддзі. Але абраны ў пастаноўцы вельмі грубы пасыл, гіпертрафаванасць прыёмаў, пастаянныя крыкі, крыўліліні, безустойнасць сцэнічных строяў паказваюць напросту жудаснае ўражанне. Бліжэй да фіналу ўнікаюць некалькі шчырных па акцёрскай ігры момантаў, але нявырашанае застаецца галоўнае пытанне: дык тэатр і сапраўды параўменна ад кахання ці толькі прыкладна па дурніцкай каб ахцеша і робіцца мужка, і багаты пасаж? Можа, пастаноўшчы так і задумалі — пакінуць адкас гледзачам? Але тады і сам спектакль павінен быў быць больш "хіт-раным", тонкім, гулівым, што ні кахашце, а нават вяртанне кірмашовых традыцый, на якія пастаноўшчыкі маглі б спісаць частку значаных недахопаў, патрабуе выснажна погляду, а не сыходу на ўсплеск нізкароўнага аматарства.

Крыкам клічнік не паставіш

Маладзёжны на ростаян

"Дурнікуні" — апошняя прэм'ера Маладзёжнага.

"Тэктоніка пацупушы" — прэм'ера супрацоўніцтва тэатра з таленавітай пісьмерскай маладзёж.

"бышчам бы" меладрама. У іх у той ці іншай меры зроблены спробы спалучэння касавасці з хаці б адным прэцэдэнтам Луговага (ваўбакш), што ў тэатр апошнім часам усталіваецца добрае супрацоўніцтва з амальнай пісьмерскай творчай маладзёж. Спектакль вабыш іменнем да новай тэатральнай эстэтыкі, смібіавам з кіно, прыёмам паліфанічнага дзвення, якіх відэаказан не змяняе сцэнаграфія, а выкарыстоўваецца для пераіменчвання ў мінулае, погляду на тую ж сітуацыю з іншага боку, паралельнага развіцця падаеі і г.д. Але... знятыя кахці "перяіграваць" жыцьвы артыстаў, таму дыялог мастацтваў на роўных не атрымаваўся. Тым не менш, дзвенне вымўшае задумашца — над такімі прасцімі і адначасна схематычнымі з'яўямі, як чалавечы давер, шчы-

Для спектакля "Жмуркі" сцэнай стала паліжанне вельмі дахам тэатра.

расьва ва ўзаемаадносінах і выказваных адно аднаму. Спектакль "Жмуркі" паводле аднайменнай рускамоўнай гэсы ўкраінскага пісьменніка, драматурга і сцэнарыста Анатолія Крыма ставіў ураджэнец Украіны, вядомы артыст Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі Дзміі Паршын. У свой час ён атрымаў менавіта рэжысёрскую адзнаку, але рэалізуюваў сябе на гэтай імя пачуў нудна: гэта другая яго самастойная пастаноўка. Ідзе спектакль у камернай зале тэатра. А такіх залуў там шпідэр дзве. Адна — у падвале (яна паче дэкрывалася наўшумным фестывальным спектаклем "Саха, вынесі смеше" рэжысёра Дзміітра Барнаўскага — таксама, дарэчы, паводле сучаснай ўкраінскай гэсы). Другая — пад дахам. І "Жмуркі" яе адкрываў ужо не як рэпетыцыйную, а глязельную залу.

Абрысамі камедыі становішчэў і драматург і рэжысёр "прывіталі" сучаснае разамкі пра сікс жыццёў. Значна адражаваўшы п'есу Паршына зрабіў з "чорнай камедыі", як яна пазначана ў аўтара, сапраўдную трагедыю, убацьнуў ёй вечнае супрацьстаянне д'ябальска сплукшанай і філасофскай пошукаў. На ролю "Удэшліка пекла" прэзентаў Суадзічкіна ў выкананні іранічнага Ільі Чарпако-Самахавава. У яго і абісы нагадваюць капэты, і ябык ён у руках трымае, і ягоны танец з Лізай ідзе ў супрацьчыненне ражактэра. Яму супрацьстаяць сціпныя дэспікастысцэвіны Сабітар — Александр Шароў, Атмасфера інфернальнасці стварэцтва найперш светлым разішнем. Звертаецца рэжысёр і да некаторых элементаў тэатра абсурду. П'эза, працягнушы працаваць з тэкстам гэты і скараціўшы яшчэ некалькі фрагментаў, гэтыя выхадзі за межы "рэалізму" можна было зрабіць больш відэафонічным і завершаным, што вывелва б увесь апогед на ішы ўзровень.

Пэітывітываным становішча відадз з палачэй красойкі. Сцігануць яе кістанне нагадвае малітнік — сімвал нуміюльнага часу. У фінале рэжысёр ўтвароюць карупсел. Наршыце, моцна прагэраўшы, яна нагадвае публіку калыску (у даўніну такія выдэбаставы з дрэва люлькі напіралі да буюкіх пад столі). І — падае долу. Дзіўныя візуальныя вобразы! Але, энюў-такі, ён не знаходзіць адпаведнага адлюстравання ва ўзаемаадносіннах Аркадзя (Сяргія Шарангоўска) і Лізы (Любоў Пукіта). Яна, падобна да тое, зямі яго не кахаше і ў гэтым усё праблемна. І наома працягваюць даводзіць, што справа ў гандлі кароўкамі, бізнэс, не хапала Тацціны Арловай і Людмілы Фрамька, якія вываюць на шматлікіх зямжых імпрэзах і маюць вялікі аўтарытэт. Дык здейнісіла, на жаль, не усё запанаванае. З-за хваробы аднаго з артыстаў давялося перанесці ўключаную ў праграму чахуюсю прэм'еру і падвозіць вынікі без яе. Але і без таго відэаказан: прэмій патрабавалася асць д'ябальска хітры, што ставірае прэжы з падвойным дном. Вал-

Чым далей, тым больш пачынаюць верыць у гараскопы. П'эзуна, Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны тэатр быў заставілі на ішы ўдзелу дзвеня. Бо за кожны год бліскам святля і надзеі там раптам насюваецца хмара праблем. Не стаў выключэннем і фінал сезону. За апошнія тры месцы да адпачынку там паставілі тры паўнаватарскія вялікія прэм'еры — рознай мастацкай вагі. Прааналізуем?

За балет "Вішнёвы сад" асабіва падважкі заступіра і праціліца тэатра — хаці б тады, што нагадвалася на супрацоўніцтва са студэнтам Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, маладым балетмайстрам Сяргеем Мікелем. Сёння ён ужо мастрагнт усё той жа навукальнай установы — па класе харэаграфіі народнага артыста Беларусі і СССР, прафесара Валяняна Елізаўева. Падабныя прапановы сыходзілі ад выхаванчых майстра і раней. Знакамітай Любоў Андрэева, якай стаўа ўладальніцаў рускіх прэмій і балетнай маскі "Залаты сабід" за выкананне вядучых партый у балеташ Барыса Эйфмана, заканчвала нашу Акадэмію музыкі таксама з уласнай пастаноўкай. Але далей рэпетыцыйнага працэсу з артыстамі нашага Музычнага і відэазаліну выніку справа не пайшла. Дыў усветна вядомы Раду Палітару, сёння кіраўні "Кіеў Мадэрн Балет", яшчэ пры колішнім кіраўніцтве Музычнага тэатра неаднойчы ставіў там харэаграфічныя мініяцюры, нават аднаактоўкі. У гэтым адносінах іх складаным шматкатовы выхад, як высветлілася, дарма. А з Мікелем, нарышце, здейнісіла. Ужо адно гэта — сьведчанне адкрытасці тэатра да творчых эксперыментаў, падрэмкі маладых пастаноўшчыкаў.

Што ж да "Вішнёвага сада", дык у ім ёсь прапаўдзе адметныя асабівыя нумары, прычым розных стыляў чырынога ражактэра. Яму супрацьстаяць сціпныя дэспікастысцэвіны Сабітар — Александр Шароў, Атмасфера інфернальнасці стварэцтва найперш светлым разішнем. Звертаецца рэжысёр і да некаторых элементаў тэатра абсурду. П'эза, працягнушы працаваць з тэкстам гэты і скараціўшы яшчэ некалькі фрагментаў, гэтыя выхадзі за межы "рэалізму" можна было зрабіць больш відэафонічным і завершаным, што вывелва б увесь апогед на ішы ўзровень.

Пэітывітываным становішча відадз з палачэй красойкі. Сцігануць яе кістанне нагадвае малітнік — сімвал нуміюльнага часу. У фінале рэжысёр ўтвароюць карупсел. Наршыце, моцна прагэраўшы, яна нагадвае публіку калыску (у даўніну такія выдэбаставы з дрэва люлькі напіралі да буюкіх пад столі). І — падае долу. Дзіўныя візуальныя вобразы! Але, энюў-такі, ён не знаходзіць адпаведнага адлюстравання ва ўзаемаадносіннах Аркадзя (Сяргія Шарангоўска) і Лізы (Любоў Пукіта). Яна, падобна да тое, зямі яго не кахаше і ў гэтым усё праблемна. І наома працягваюць даводзіць, што справа ў гандлі кароўкамі, бізнэс, не хапала Тацціны Арловай і Людмілы Фрамька, якія вываюць на шматлікіх зямжых імпрэзах і маюць вялікі аўтарытэт. Дык здейнісіла, на жаль, не усё запанаванае. З-за хваробы аднаго з артыстаў давялося перанесці ўключаную ў праграму чахуюсю прэм'еру і падвозіць вынікі без яе. Але і без таго відэаказан: прэмій патрабавалася асць д'ябальска хітры, што ставірае прэжы з падвойным дном. Вал-

Але і без таго відэаказан: прэмій патрабавалася асць д'ябальска хітры, што ставірае прэжы з падвойным дном. Вал-

Але і без таго відэаказан: прэмій патрабавалася асць д'ябальска хітры, што ставірае прэжы з падвойным дном. Вал-

Але і без таго відэаказан: прэмій патрабавалася асць д'ябальска хітры, што ставірае прэжы з падвойным дном. Вал-

Але і без таго відэаказан: прэмій патрабавалася асць д'ябальска хітры, што ставірае прэжы з падвойным дном. Вал-

Але і без таго відэаказан: прэмій патрабавалася асць д'ябальска хітры, што ставірае прэжы з падвойным дном. Вал-

Але і без таго відэаказан: прэмій патрабавалася асць д'ябальска хітры, што ставірае прэжы з падвойным дном. Вал-

Адкуль узнікае "Не веру!"

"...Прыгажуня" і "Жаніхі" на фоне "Вішнёвага саду"

"Жаніхі" справакавалі артыстаў на нечаканы пераўсабсленні.

лвёых кірункаў. Тая ж сідна бялявая ў чаканні гэтыя з Палахіным паста тэатр мае усё перадумовам, каб стаць вядомым канцэртным вальсам. Але буйная форма патрабуе алег Ахадокі (выкарыстаны таксама аржестравы фрагмент з "Ягюна Ангеліна" Пітра Чаікоўскага), але і з-за некаторых глыбінных асабіваў ірэдэраў, якія складаныя абм'якалічэння ўзаемаадносін герою, а стасуці чалавеча з прыродай, праблемы жакопці, захавання памяці. Палахін адраду ператварыць у выключна адмоўнага персанажа — гэткага зьлічэні-лічэня, які чымсьці здаецца нуміюльным герою Антэшы Чэхантэ, а дзя большай пераказанчасці чарноцкай сваей натуре і Пеем становіцца тыповы ідэала-

вае па сідне з сякерай, канчаткова парашукаці гармонію насталіцы. Адчуванне насталькі складаецца не толькі пра музыку Георгія Сьвірыдава і беларускага кампазітара Алега Хадокі (выкарыстаны таксама аржестравы фрагмент з "Ягюна Ангеліна" Пітра Чаікоўскага), але і з-за некаторых глыбінных асабіваў ірэдэраў, якія складаныя абм'якалічэння ўзаемаадносін герою, а стасуці чалавеча з прыродай, праблемы жакопці, захавання памяці. Палахін адраду ператварыць у выключна адмоўнага персанажа — гэткага зьлічэні-лічэня, які чымсьці здаецца нуміюльным герою Антэшы Чэхантэ, а дзя большай пераказанчасці чарноцкай сваей натуре і Пеем становіцца тыповы ідэала-

вае лірычна-меладраматычнай паражкай а-ля 1950-я, што ўспэлае чыстае канонае каханне без усялякіх "мэ", зьвязане з вобразам "вечнага студэнта". Спектакль атрымаўся відэаішчым. Акрамя сталіцы, ён быў паказаны ў Бабруйску, Публіка, так і не разабравшыся канчаткова, што такіх Баро, што Дуніша, атрымавае эстэтычнае задавальненне. Втаму вельмі сьведчавыя ідуоўна сьвянэражэра Любоў Сізьнелычкова, найперш зьвязаная са змэніўшым (што вывупіла пра сьветлавяя эфэкты) вобразам сада, які перажывае розныя пормы год і сваёго жыцця. Зусім маладым артыстам спектакль дае магчымасці атрымаць невядучы

сольную партыю — неспадзявана, але пазначана ў праграмы асобным радком.

У параўнанні са "Спячэй прыгажуняй", прэм'ерай якой завяршаўся сезон, "Вішнёвы сад" узрастае да нубеаў. Сідна не пазначаная ў ітэрах харэаграфіа Пееца (з усіх яго балеташ самая складаная — менавіта ў "Спячэй..." была адрадаваана і дапоўнена Кацярына Фавэева. І стала нават "пазіраць", абцягата.

Іванна скарочаны сікс казанчых гэсцёй на фінальных акцёсах (там ёсьць адасціраўшыя, здавалася б, Кот з Коткай, Вуць з Чырвоным Катэрыкам) не надае яркасці. Харэаграфічны ўзровень, за выключэннем хіба прамыкі Алены Германовы, — пакуль аматарскі. Мастаком запрэціні Іану Апанасу з Азербайджана, якай удаа афарміла ў нашым тэатры "Тысячу і адну ноч", няудала — "Клеатрату". Ілэрапэрыя яе сіднаражэра адысьлае да дзіцячых наведанчых ранішнікаў у селіскім ДА. Спектакль стварыў за замове замечанага імпрэсара, натыжнага рэжысёра сапраўды ікаваў, ва ўсіх сіднах прафэсійнай адпатацыяні "Лябядзіна возера" ў нашым Музычным. Застаецца спадзявацца, што сюрд гледацкі Вялікабрытаніі і Германіі, куды балець паўдзю кастрычніку-лістапада, не будзе дапытлівых энюўцаў. І дзеці, якія пры азначанні А-склапі энюўцаў частку прэм'ерных паказашаў, будзь дэставава паірычываванымі, каб не пастаць асабіва ў першай дзеі. А галоўнае — што спектакль, мяркуючы "дэстава", запэкага гэта — тыя імкляўшыся ўдэці, што адыбавіла паста прэм'еры. З іх вылучу Волгу Сяроў, больш вядомую пад прозьвішчам Лядская, якай у той вечар завяршыла кар'еру балерыны, пераходзячы ў статус асістэнта балетмайстра. Можна раванатава? Без дзякуючы прыгажуняй энэргэтыцы, сапраўднаму артыстаму яе

Фен Каробас стала рухаюком усюго спектакля.

Паміж двума балетамі Музычны выпусціў апэрату Іака Дунэаўскага "Жаніхі" ў пастаноўцы Мікаіла Кавальчыка. Прэм'ера адна з другога за задоўга пастая перадыражэра пазку спектакль воль выршана "падрававаць". Найперш вынікунь з яго даволі трагічна, памудзе дэсмьшны жарты, якія, на даму некаторых, маглі пакрыўдзіць тых жа падатковых інспектараў. Але ж у Ку-паўаюкім усё спектакль "Школа падаткапацельшыч" на гэтым будучэца — і нічога, усё жыцьва. А усё таму, што г'ёса — францускай і дзённае адыбавэцтва там жа. Дык навошта пастаць "агучнасьці" і без таго даволі актуальных "Жаніхоў" — з іх сідарыць чахую чэсн? —

За замойнай удэцы, што не пасталя пакахавць мужка, запэкаюцца прэзідэнткі не столькі на ордэ, колі па грошы. Ды муж акавэцтва жыцьвям: ну, перапітў да па-іртвечку пасуў — з кім ні бывае. Паралелі энюўкаю самі. Але перанос дзвення натынуўся на вельмі значнаы і зусім не успэлавіць сучаснасці "дроб'які". Навошта сучаснай існасьці-лічэня, якай ахпаіла даброўру стацьвэнна, тогэ тэравае акавэцтва? Асабіва ўлічываюць ілэрапэрыю чарноцка. Адасціраўшы энюўцаў ніці да многіх іных "не веру!"

Але колкы ў гэтым надвоці становішчым сьведчавымі спектаклі выдатных акцёрскаў прац! Ілэрапэрыя нечаканна пераўсабсленні дэмаістрэцы Мікаіла Русецкі, Сяргія Кіся, Напалія Дзямчэньска, Руслан Сікаці, Лёс Лот і мнгоія ішыны. Спячэйнай атрымаўся харэаграфіа Наталі Масквічовай з Бабруйска.

У новым сезоне ўсё карты пакаваліся на франкаў і адыбавэцтва моцкія "Трыстан і Ізаўда", Алана Сімавіч. Яго будзе Мікаіла Андрэа Сімавіч з Расіі, вядомы ў нас па "Блэкнітай кахці", "Джэй Б'юкі" і Музычным, праектаў Эліям "Дуб-роўкоўці", "Казанова". Як спадэцца каханне з-за любюўнага нумо, убацьвям, паводле панаў, у снэжкі.

На ўсіх сястрыцаў не стае завушніцаў

25-годдзе Новага драматычнага тэатра

сітуацыі, і кіраўніцтва тэатра пайшоў наасустрач, дадаўшы яшчэ два прызы. Але усё роўна — адзначаша можна было ледзь не ўсіх акцёраў, што ўдзельнічалі ў спектаклях форуму.

Безумоўным лідэрам, які і моцна быў прабаўчыць, аказалася Кацярына Ермаловы: акрамя прэмій за лепшую жаночую ролю (а іх, зразумела, было некалькі), яна атрымаваў таксама пры гледацкіх сімталіты. У сілі перамажыць увайшлі таксама Аляксей Верашчака, Павел Чарноў (складана было вызначыцца, каго з іх унагароджваць за цэнтральную ролю, каго — за ролю другога плянэ, бо на гэтых абсалюта кантрастных акцёраў трымаецца палова рэпертуару), Людміла Баталева, Надзья Кулікоўскага, Сяргей Токішкіа. А колкы яшчэ тых, на каго напросту не хапіла ўнагароду! Удзельніцы Ігар Падмілаваў, які і праз гэты паста прэм'еры працягвае дапаўняць свае роляў усё новымі акцёрскімі дэталімі. Феечырны "энерджайзэр" Адрэям Пінку, якага калкі невядловацца называюць "пыркіам шматпанкага": кожны свой выхад на сцэну ён можа абстаўіць іш і свята акцёра. Валерыя Палаху ў любой ролі якая асць д'ябальска хітры, што ставірае прэжы з падвойным дном. Вал-

лэрыя Агаян, здольны надаць сваім персанажам інтэлектуальныя рысы. Зусім малады Зрык Абрамовіч, георый Пукіта, пры ўсіх іх неверагоднай адасціраўшы, утойваюць у сабе глыбока прыканую лянна. Наталія Капітанова, мацымаша знешыя лірычнасці якой выбухае востракарэктнымі рысамі.

Тэатр адміманстраваў, што мае добры акцёрскі падмурак. І галоўнае рэжысёра, здольнага бацьчы сучаснай тэатральнай дэталіцы і тое, яка да іх рухацца. Пра яго прафэсіяналізм і творчую фантазію сведчыць не толькі пераіменаваны вышэй пастаноўка, але і прынанчаны для азнашару (і, адпаведна, для прашоўшых наступленіяў) ад іх "Бонусны сьванс пінапанэлу", не разлічаны на філасофскась тьбіці. З гэсы нашага вядомага сучаснага драматурга Дзіяны Бяліка рэжысёр "вынісцуну" усё магчымае і нават немагчымае. З усіх бачаных мнм варыянтаў яе інтэрпрэтацыі гэты, на мой погляд, лепшы, хаці і не паабзьяны кібаў. А што ж "Тры сестры"? Пастаноўка чэхаўскага бэстспера Кулікоўскага зрабўаць другой часткай "Неўзьяўленай успыскі" дылопі на вечную тэатральную сцэну чалавеча жыцьва. Першай часткай стала не менш

"Тры сестры" працягваюць тэатральны "серыял" пра сікс чалавечага жыцця.

ночы, нават некаторыя тэатры вядомы пераносы. Асабіва мнго тых пастыкаў, і не толькі да Астроўскага, а другога плавэе спектакля. Падкрэсленае вучульчаны фраз, раптуўна зьменіла часткі сцінчынх строяў, стварэнне адпаведнай атмасферы Кулікоўскі пракадае ніці да іных чэхаўскаў твораў ("Вішнёвы сад", "Чаіка", "Палата № 6"), жаночых вобразашу Лэва Тапстога і ажно да класіка тэатра абсурду ("У чаканні б'ю" Сімаюля Бекета).

Спектакль — удальнае суквэстыве выдатных акцёрскаў работ. Прыцягвае і перасанчэванне некаторых вобразашаў, адыход ад стэрэатыпаў. Той жа Салёны (Адрэям Пінку) аказавецца не агідным змрончым тыпам, а наадварот. Ён шчыра кахалкані! Адынае — надта ўжо "пнакатані", адналічэна, без развіцця характараў паўстае Наташа (Кацярына Каравэва).

Кулікоўскі ўзур рух на стварэнне сідна тэатральнага адыбавэцтва, якія ўвабляе б, як зоркі Іаілува, сьвяталі і танчылі, элемент які падвешаны металічным

я зоркі Бравея, ігралі на музычных інструментах, як зоркі Карна-г'юла і гэта яму ўдэца. Вельмі, трымавалі паўражы і адыбавэцтва зьлічэнаы акцёраў іх іранешы музычна-танцавальны вопыт, набыты ў дзяцінстве ў тых жа школах мастацтваў. Але рэжысёр да артыстам магчымасці выявіць свае індывідуальнасці, а гэта дарогага ворта.

У тым, колкы ў тэатра білікучага акцёрскага патэнцыялу, пераказана і спектакль "Сны" паводле гэсы "58 сноў" Юліуса Келерса (Пітва), пастанулены Віргінія Тарнаўскай на эксперыментальнай сцэне. Аляксандра Навіцкага і адыбавэцтва зьлічэнаы атрымаваць другасныя ролі. А тут яны (асабіва Александр), вядомыя таксама некаторымі сваімі рэжысёрскімі спробамі) раскрыліся як акція асыма, здольная ўтрымаваць сваей харызмай тэатр, у няпрямості для ўспрыняцця бэсожычым матэрыяле.

Новы драматычны мае статус гарадскога тэатра. Але ён крывуць вобразашу Лэва Тапстога і ажно да класіка тэатра абсурду ("У чаканні б'ю" Сімаюля Бекета).

Матэрыялы падрыхтавала Надзья БУНЦВІН

На гэты раз "У тур са сваім журналістам" адправілася здымачная група тэлепраграмы "Наперад у мінулае", якая выходзіць на канале "Беларусь 3". Нагадаем, што яе робіць знакамітая пара Вечараў: Аксана з'яўляецца аўтарам і вядучай, Анатоль — рэжысёрам, гукарэжысёрам і мантажорам. Мы палічылі, што і справаздача аб медыйнай творчай экспедыцыі ў беларускую глыбінку адпавядае ідэі цыклу актуальных матэрыялаў, бо што як не тур ёсць шматгадовай паездкі тэлевізійшчыкаў па краіне з гэтай мэтай?

Алег КЛИМАЎ / Фота аўтара

Аналагаў нашым звычаям няма!

Праекту "Наперад у мінулае" больш за пяць гадоў, колькасць перадач пераваліла за 250, наведана каля дзюжсот вёсак. Нараджаўся ён у галаве Анатоля Вечара трохі ў іншым выглядзе. У які-небудзь населены пункт (у асноўным, гэта вёскі) вывозіцца вядомы артыст, які, праслухаўшы мясцовыя аўтэнтычныя песні ў варыянце мясцовых жа выканаўцаў, перазапісвае ў Мінску адну з іх у сучаснай аранжыроўцы. У выніку глядачам прапановалася параўнаць гэтую версію з першапачатковай, а ў дадатак былі стародаўнія легенды раёна наведвання.

— Цяпер перадача трохі спрацілася, — кажа яе "тата". — Артыстаў мы з сабой не бярэм, а прапануем ім перааснаваць што-небудзь з прывезенага намі песеннага матэрыялу ўжо ў сталіцы. Але віды тых жа вёсак, апазданні з іх гісторыі па-ранейшаму засталіся. І ўхіл цяпер робіцца шмат у чым на абрады.

Іх, дарэчы, адмыслова пад прыезд тэлегасцей аднаўляюць вельмі рэдка, яны жывуць сваім штодзённым жыццём — што, вядома, выдатна. Натуральна, нешта з традыцый губляецца, а значыць, і думваецца, але канва застаецца нязменнай. Абрады праводзяцца "ужывую", і выкарыстанне фанэраграмаў, у тым ліку "плюсавай", — з'ява экстраардынарная.

— Безумоўна, варта аддаць належнае адпаведным структурам мясцовых выканаўчых камітэтаў за тое, што яны надаюць асаблівую ўвагу абрадавым традыцыям, — працягвае Анатоль. — І адгукваюцца на ўсе просьбы праграмы — падбіраюць мясцовасць і выканаўцаў, вырашаюць побытавыя пытанні.

На маю заўвагу, што і заслугі перадачы ў захаванні і прапагандзе нацыянальнай спадчыны цяжка пераацаніць, Аксана Вечар адрагавала так: "Па-першае, мы проста любім сваю краіну. А па-другое, у нас, тэлевізійнік, ёсць інструментарый, які дазваляе пацудзіць любові трансфармаваць у нешта канкрэтнае".

Не паўсюль, але дзе-нідзе "выканаўцы ад зямлі" і падзарабляюць правядзеннем вязаных абрадаў, прычым попыт на іх расце. Аднак адным з галоўных пабуджальных матываў у дзейнасці такіх артыстаў у кантэксце менавіта тэлебачання з'яўляецца іншае. Бачачы сябе на экране, яны ўмацоўваюцца ў тым сваім перакананні, што такая іх праца — на карысць нацыянальнай культуры, і яна не дарэчная.

— У нейкай вёсцы пацула літаральна наступнае, — гаворыць Аксана, — "Наперад у мінулае" нас зняло, можна і паміраць". І сказана гэта было на поўным сур'ёзе. Узвёл у нашых перадачах — гэта і стымул, і, як бы пафасна ні гучала, мэта.

У тур з... "чужым" журналістам

Наглядзячы на спякоту, у Каўгарах "Вяселле".

Людзі старэюць, абрады застаюцца

Карэспандэнт "К" пабываў у глыбінцы і пераканаўся, што народная творчасць там жыве. А вось з "маладой крывёй" — пакуль праблема

Анатоль і Аксана Вечар: наперад у мінулае.

"Валошкі" да "Дажынак" у полі гатовыя.

У Казлах, напярэдадні бурдонных спеваў.

Цудоўная васьмёрка з Вялікіх Аўцюкоў.

У найбольш чыстым выглядзе, на погляд мужа і жонкі, народныя песенныя і абрадавыя традыцыі захаваліся на Палессі. У астатнім гэта пераважна мікс з мясцовага і прыўнесенага. У буйных вёсках народная музычна-драматычная творчасць з пакалення ў пакаленне ўсё гэтак жа перадаецца, папулярызуюць яе рознымі даступнымі спосабамі. А там, дзе насельніцтва меншае, на жаль, паступова паміраюць і традыцыі.

— Як свярджваюць спецыялісты з Акадэміі навук, з якімі мы размаўлялі, — дзеліцца рэжысёр, — па аб'ёме ацалелых звычайна аналагаў Беларусі ў Еўропе дакладна няма.

Моладзь абірае іншае

У сталіцы гумару — вёсцы Вялікіх Аўцюкоў Калінкавіцкага раёна — нас чакаў гурт народнай песні клуба народных майстроў (гэтая ўстанова разам з сель-

скай бібліятэкай размяшчаецца ў будынку школы). У складзе ансамбля восем жанчын, самай старэйшай з якіх, Ганне Шынкарэнка, — за восемдзесят! Кіруе калектывам староста вёскі Марыя Багдановіч, у ім яна практычна з дня заснавання — больш за трыццаць гадоў. У клубе гурт паказваў частку абраду "Вяселле" (са свечкамі для абраду перадачы хатняга ачага, з песняй-провадамі мужа ў войска, з песняй маладой дзяўчыны...), а на вуліцы выканаў сямейна-побытавыя песні і асабісты гімн-прывясчэнне сваёй вёсцы! Характэрна, што аранжыроўцы былі артысткі ў касцюмы з уласнай вышыўкай.

Як распавяла Марыя Іванаўна, спявае яна разам са сваімі сяброўкамі ў любых абставінах. Калі, не дай Бог, прыйдзе нейкая бяда — гурт збіраецца ў клубе і заводзіць песні, адпаведны моманту. Ну, а здарыцца радасць —

спяваць яны будуць хорам з зусім іншым настроем.

— Хоць мы ўсё яшчэ і трымаемся, не даем хваробам і гадам сьме адольце, аднак гурту трэба абнаўленне, папаўненне, — працягвае галоўная спявачка Вялікіх Аўцюкоў. — Юнакі і дзяўчаты прыходзяць да нас, але надоўга не затрымаваюцца: іншыя ў іх захаплены. Баліць душа за тое, каму перадаць песні і абрады нашага краю.

Застануцца хіба запісы

У Ельскім раёне мы пабывалі ў дзюж вёсках — Валаўску і Казлах. У першай у самую лютую спяку і ва ўмовах працоўных будняў — на полі яшчэ не дажатай пшаніцы — абрадам "Дажынікі" нас сустраў народны фальклорны ансамбль "Валошкі", які размяў ужо шосты дзясятка. Наогул, абрады з'яўляюцца асноўным ві-

дам творчасці гэтага калектыву, які існуе пры Валаўскім цэнтры народных традыцый. У адрозненне ад калегу з Вялікіх Аўцюкоў, са зменнай пакалення ў ім усё ў парадку: у ансамблі ёсць і зусім малыя дзеткі. (Праўда, тое, што цяга да этнікі ў мясцовай моладзі не надта вялікая, тут таксама адзначаюць.) Ансамбль шмат удзельнічае ў розных фестывалях і конкурсах, нават міжнароднага ўзроўню. Касцюмы артысты шыюць для сябе самі.

А ў Казлах тамтэйшыя песенныя стэль выканання традыцыйных абрадавых і пазаабрадавых твораў уключаны ў Дзяржаўны спіс гісторыя-культурных каштоўнасцей Беларусі як элемент НКС. У рэпертуары тутэйшага фальклорнага калектыву больш за сто песень — пераважна земляробчага календара, а вакальную манеру ансамбля адносяць да бурдонных спеваў. Вёска знаходзіцца за паўтара кіламетры ад мяжы з Украінай, і ўплыў тамтэйшай песеннай культуры ў некаторых кампазіцыйных ансамбля адчуваецца — у прыватнасці, у дыялекце. А таксама і ў арнаменце на строях артыстаў.

Горка, але прыйдзе нейкі час, і зразумела з якіх прычын ансамбль спыніць сваё існаванне: прытоку ў яго новых сіл не прадбачыцца. Аднак нашчадкам застаюцца яго песні, захаваныя ў запісах. У прыватнасці, тыя "дажыначныя" рэчы, што праспяваў калектыв для нас.

"Мы — за аўтэнтыку!"

Аграгарадок "Каўгары" Асіповіцкага раёна таксама падарыў нам абрад "Дажынікі": натуральна, у полі, само сабой, пры тэмпературы за трыццаць. Народны ансамбль народнай песні "Вяселле" Каўгарскага сельскага клуба праз тры гады адзначаць саракагадовы юбілей. Галоўная праблема ў яго тая ж: дзеці ўліваюцца сюды з радасцю, але па меры сталення фальклор перастае ў іх жыцці займаць істотнае месца. Адпаведна, у выканаўцаў сярэдніх гадоў ансамбль мае патрэбу.

Якое выйсце? Удзельніцы "Вяселля" мяркуюць, што, пачынаючы з дзіцячых садкоў, у малечы неабходна выхоўваць любоў да сваіх каранёў праз музычна-паэтычную культуру. Так, сёння гэта адбываецца, але ў большай ступені фармальна, без выдумкі, прэсна, у сценах памяшканняў. А калі, напрыклад, вывезці малых на прыроду, дзе б яны падзілі карагоды? Глядзіш, з часам вось гэтае шчаслівае адчуванне натуральнага яднання народнага мастацтва з зямлёй, неба і рэччай дало б свой плён. І культура папаўнялася б тымі, хто шчыра, фанатычна рухаў бы наперад нацыянальныя традыцыі.

— Але абыходзіцца без сучасных аранжыроўкаў, — папрасілі мяне адзначчыцы бабুলі з "Вяселля". — Мы — за спраўдныя спевы. І ўдзячныя перадачы "Наперад у мінулае", што яна паказвае іх. А вось тое, як у ёй старадаўнія песні спяваюць на новы лад, нам не падабаецца.

Дачкаліся, Аксана і Анатоль, крытыкі?

Дык якой магла б стаць праграма ў будучыні, запытаўся я ў яе суаўтараў? Тыя адказалі, што ім цікава было б прывозіць у Мінск знятыя калектывы і з іх выступаў рабіць нейкае тэлешоу. Якое, упэўнены яны, дало б і новы імпульс народнаму мастацтву на месцах і, магчыма, прыцягнула б у яго маладых людзей, пакуль далёкіх ад такой творчасці. Згодныя? Тады пішыце і тэлефануйце на ТБ, прасіце такое шоу!

Калі вы ў апошні раз здзілі ў госці ці прымалі іх? А вось работнікі культуры іўеўшчыны робяць гэта з зайдросным пастаянствам. Запрашаюць да сябе суседзяў, потым самі адпраўляюцца на гасцяванне. Падчас нашага з Канстанцінам Антановічам журналісцкага аўтатура пабывалі ў гарадскім пасёлку Юрацішкі як раз у той момант, калі кіраўнік мясцовага дома культуры Алена Гурына рыхтавалася да свята “Добры дзень, суседзі” і чакала гасцей з вёскі Лаздуны. Крыху пазней мы прысвяцім культуры іўеўскага раёна асобны вялікі матэрыял. А цяпер — пра навіну, што з’явілася днямі ў сацыяльных сетках: “суседскае” свята ў Юрацішках прайшло, як і заўжды, удала і аблашчыла цяплом сяброўства кожнага з удзельнікаў. Былі падведзены вынікі конкурсу “Лепшы гаспадар сядзібы” і “Першы кулінар”. Пасля канцэртнага выступлення мастацкай самадзейнасці прайшла начная дыскаціка. Цяпер работнікі культуры Юрацішкаў самі збіраюцца ў госці.

Паляны: свята рамеснікаў.

Мазалава: усе песні — калодзежу.

Неба, крылы ды сябры

Мы ўсе —
родзічы,
сваякі
і суседзі

Карэлічы: згадкі пра Янку Брыля.

Віка ды Аня з Барані.

Жалудок: кветкавая сукенка.

Яўген РАГІН

Тэма сяброўства ды суседства, як падаецца, — асноўная ў творчай дзейнасці нашых рэгіёнаў. Да прыкладу, 12 жніўня **Бераставіцкі** цэнтр культуры і народнай творчасці (інфармацыя — таксама з сацыяльных сетак) ля вёскі Старыцы ладзіў шосты па ліку адкрыты раённы фестываль радыёкіруемых мадэляў “Бераставіца запрашае сяброў”. Авіямадэльісты сабраліся з усёй Беларусі. Можна было палюбавацца аэрафрыстайлам, паветранымі баямі, выставай мадэляў. Даволі арыгінальнае і відовішчнае мерапрыемства. Але, на мой погляд, як след не раскручанае. У тым ліку, і па той прычыне, што мае доволі распаўсюджаную назву. Дарэчы, “К” пісала пра гэта ў свой час. Я ў дадзеным выпадку — за ноймінг ды рэбрэндынг. А новая назва можа быць і такой — “Неба, крылы і сябры”.

Тэму сяброўства працягвае вядучы метадыст аддзела арганізацыйна-метадычнай работы **Шчучынскага** раённага цэнтра культуры і народнай творчасці Наталля Гардзейчык. Яна таксама напісала пра брандывую ацыю — фест кветка “Святотны феерверк” у гарадскім пасёлку **Жалудок**. Арганізатарамі мерапрыемства сталі Жалудоцкі сельскі выканаўчы камітэт і аддзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Шчучынскага райвыканкама. Фэст існуе ўжо дзесяць гадоў і мае сталае сяброўскае кола. У ім пастаянна бяруць удзел прадпрыемствы, арганізацыі, установы, сельсаветы раёна, а таксама — фермеры, рамеснікі, якія “па сумяшчальніцтве” — яшчэ і кветкаводы. Падчас свята прэзентуюцца кветкавыя кампазіцыі, букеты, касцюмы і каптуркі з кветкак. “У канцэртнай праграме, — піша Наталля Гардзейчык — удзельнічалі салісты Шчучынскага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці, ансамбль беларускай песні “Сябрына”.

На Беларусі ўсе — сваякі, суседзі ці родзічы. Інакш кажучы, шануюць радзіму ды яе гісторыю. Пра гэта нам паведамілі наш пазаштатны аўтар з аграгарадка **Сямёнавічы Уздзенскага** раёна Міхаіл Чыгір. Ён пабываў на памінальнай

імшы па Мікалаю і Магдалене Радзівілам у буйным маёнтку **Кухцічы**. Дзякуючы турботам асветніцы выдавалася газета “Наша ніва”, прапагандавалася родная мова, утвараліся беларускія школы. Прах княгіні прывёз у Беларусь намеснік старшын Асацыяцыі беларускіх Швейцарыі Аляксандр Сапэга.

Сяброў мы ўшаноўваем падарункамі. Маленькія сябры любяць цукеркі і ведаюць, што ў аграгарадку **Кальчаны** на **Ашмяншчыне**, існуе Ледзянцова краіна. Прынамсі, тут 13 жніўня мясцовыя работнікі культуры зладзілі свята “Ледзянцова феерверк”. Радасці было — мора! Толькі юным аматарам цукерачных прысмакаў варта ведаць, што існуе яшчэ не вельмі добрая краіна Карыесу. Так што сябраваць неабходна не толькі з Чупам ды Чупсам, але і з зубной шоткай.

Ішчэ адно свята на **Ашмяншчыне**: “Майстэрства рук і сэрца”. Прайшло яно ў вёсцы **Паляны** і аб’яднала аматараў народных

рамёстваў. Тут можна было прыдбаць ручнік, кераміку, нават мыла ручной работы. Словам, мясцовыя вясцоўцы — усё “рукастыя”. Свята адбылося ўпершыню, але аб’яцае стаць пастаянным.

Нашы шматлікія самадзейныя калектывы таксама аб’яднанні сяброўствам ды любоўю да нашай арыгінальнай культурнай спадчыны. Да прыкладу, фальклорны гурт “Лугава”, што на **Лоўеўшчыне**, адзначае 30-годдзе. Пра гэта нам паведаміла сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі Тамара Кручэнка. “**Вёскі Глушцэ, Новая і Старая Лугава**, — піша яна, — з’яўляюцца вытокамі песеннага майстэрства. Тут і нарадзілася “Лугава”. Яе удзельніцы — дзеці вайны, памятаюць фарсіраванне Дняпра ў кастрычніку 1943-га. Многія салісткі, на вялікі жаль, ужо пайшлі з жыцця. А кіруе “Лугавой” Тамара Шапавала, якая працуе ў культуры 48 гадоў, была кінамеханікам, загадчыкам бібліятэкі. Цяпер у гурце — Та-

цяна Хлебіна, Ганна Чарнянок, Валяціна Кошчанка. На рэпетыцыі яны збіраюцца ці то ў Глушцы, ці то ў Лугаве”.

“Народны пісьменнік Беларусі Янка Брыль, прайшоўшы праз безліч выпрабаванняў, ніколі не губляў веры ў чалавека”, — метадыст **Карэліцкай** раённай бібліятэкі Наталля Казарэз піша, што літаратурнага гадзіна з нагоды стагоддзя дзяна нараджэння Янкі Брыля называлася “Насустрач любові людской”. Жыццёвы і творчы шлях пісьменніка быў звязаны і з Карэліцкай зямлёй. На мерапрыемстве прысутнічала дачка Янкі Брыля Наталля Іванаўна, якая распавядала шмат цікавага пра бацьку.

Час ужо энцыклапедыю складаць па беларускіх святах. Чарговае, якое прайшло 12 жніўня ў аграгарадку **Мазалава (Віцебскі раён)**, прысвечана калодзежу. Вясцоўцы называюць яго “Шульцывым”. Знаходзіцца калодзеж на левым беразе рэчкі Лужаснян-

кі, дзе спаковечна шмат гаючых крыніц. А побач, на правым беразе, — помнік архітэктуры XIX стагоддзя, сядзібы дом Ігната Манькоўскага. Рабілі калодзеж гаспадары бліжэйшых падворкаў, у тым ліку і Васіль Шульцаў. Адсюль — і назва. Калодзежы таксама людзей яднаюць. Напісаў пра гэта Андрэй Струнчанка.

Віка Лапцінская — з **Оршы**, Аня Мамантава — з **Барані**. Пасябраваць іх прымуслі музыка. Васымігадовы дзяўчынка — гэта інструментальны дуэт “Анібікс” з Аршанскай дзіцячай школы мастацтваў № 3. Аня грае на цымбалах, Віка — на фартэпіяна. Настаўнік установы Наталля Латышава паведаміла, што згаданы дуэт стаў упадальнікам Гран-пры IV Рэспубліканскага фестывальна-конкурсу “Лідскі вянок”. Змагацца дзяўчынкам прыйшлося з 57-ю інструментальнымі ансамблямі з Літвы і Беларусі.

Сёлета Піншчына пабагацела на новы раённы фэст: у календар святаў раёна ўнесена традыцыйная сустрэча былых і сённяшніх жыхароў вёскі Пагост-Загарадскі пад назвай “Пагост сустракае землякоў”. Значыцца, наступным разам мерапрыемства будуць ладзіць з дапамогай раённых улад.

Свята сабрала не менш за 300 чалавек, госці выпраўляліся на сустрэчу з усіх куткоў Беларусі і нават з-за мяжы. Былыя вясцоўцы прыехалі на малую радзіму не з пустымі рукамі: ініцыятыўная група падаравала землякам сучасны комплекс для дзіцячай пляцоўкі з горкай, пясочніцай, арэліямі, баскетбольным кальцом і іншымі прыладамі для здаровага баўленя вольнага часу. Падчас свята адкрылі і новы памятник знак, дзяку-

На залатым ганку...

На выставе народных майстроў у вёсцы Пагост-Загарадскі.

ючы якому можна ведавацца пра гісторыю мястэчка.

Канцэртную праграму падрыхтаваў Каменскі цэнтральны сельскі дом культуры. Побач раз-

гарнулася кніжная выстава Каменскай сельскай бібліятэкі, выстава джаратарыўна-прыкладной творчасці народных майстроў і раённага Дома рамёстваў.

Мерапрыемства вырасла з жадання прэзентаваць кнігу пра гісторыю Пагост-Загарадскага ў самім мястэчку. Штогод усюго выхадзяць новыя выданні, звязаныя з тамтэйшай зямлёй. Летась пабачыла свет кніга Аляксандра Казака пра выхадца з Пагосту Ксаверыя Друцкага-Любецкага — фіналіста, якога ў XIX стагоддзі добра ведалі ў Еўропе. Тады ж з-пад пяра патомка даваенных пагашан Іосіфа Рубахі выйшла даследаванне “Пагост-Загарадскі і яўрэй. 1643 — 1943 гады”. Сёлетнім жніўнем спадары Аляксандр і Іосіф дэманстравалі землякам новы твор “Гэта ў Пагосце-Загарадскім. Год 1941 — 1942” і распаўдалі пра збор гістарычных, біяграфічных нарысаў, успамінаў і паэтычнай творчасці пагашан “На залатым ганку сядзілі...”

Людміла РАБКАВЕЦ,
в. Пагост-Загарадскі
Фота аўтара

"РастОк" нагадвае мурашнік

У маі Барысаўская цэнтральная раённая бібліятэка імя Івана Каладзеева прырасла яшчэ на адну структуру. Працэс натуральны. Той, хто ідзе наперад, пастаянна пашыраецца ды паглыбляецца. Так растуць карані і галіны яблыні, дагледжанай дбайным савадом. Гаворка — пра інтэрактыўны дзіцячы цэнтр адукацыі і вольнага часу "РастОк". Для нас такое ўтварэнне — прарыўнае, для Заходняй Еўропы — звычайнае з'ява. Мы, па маім цвёрдым перакананні, — не горшыя. Проста, толькі вучымся працаваць з асенса-ваным вынікам.

Яўген РАГІН, Мінск — Барысаў — Мінск / Фота аўтара

Час ад часу мяне абвінавачваюць у нейкім "не тым" стаўленні да бібліятэкараў. Маўляў, завышаю патрабаванні да іх прафесіяналізму ды пагражаю заплямаць карпаратыўны мундзір. Не адмаўляю, але

Барысаўшчына: інтэрактыўны чытацкага саўдзелу

і віны сваёй не адчуваю, бо гаворка пра тых, хто з прычыны кадравай бяды займае не сваю пасаду. Не буду называць тут працэнтныя суданосныя добрыя спецыялісты. Але на ўласныя вочы пераканаўся, што добрых — больш. Сярод іх — і Галіна Спесарэнка, якая да нядаўняга часу ўзначальвала Барысаўскую раёнбібліятэку. Цяпер установай кіруе Алена Капыток, а Галіна Міхайлаўна — яе намесніца. Каб не яны, гэтага матэрыялу не было б.

Дзе "расаду" бралі?

Ідэя праекта "РастОк" належыць Галіне Спесарэнка. Яны заўжды ўважліва адсочвала ўсё тое добрае, што з'яўляецца ў бібліятэчным свеце. Дапамагла Алена Капыток з праектам "Навучанне ў шляху" (мы пісалі пра гэтыя экспедыцыйныя бібліятэкараў Барысаўшчыны па бібліятэках Бе-

Святлана Шчэрба (злева), Алена Капыток і юныя сябры робота Марвіна.

ларусі). Пасля наведвання Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Яўхіма Карскага і знаёмства з тамтэйшым камп'ютарным абсталяваннем для інтэрактыўнага стасунку з чытацкай грамадой была канчаткова вырашана, якую форму набудзе доўгатэрміновы праект "РастОк". Корань "рост" тут — слова ключавае.

Своеасаблівым куратарам новай справы стала вядучая метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу Святлана Шчэрба. Паступова ў рэалізацыю праекта ўцягнуліся яшчэ шэсць бібліятэкараў. Кожны працуе па аўтарскай праграме навучання. Праект цяпер — у стадыі развіцця. Але ў яго ўцягнуты ўжо сотні дарослых і дзяцей. Усе паслугі — бясплатныя пры ўмове, што ўдзельнік праекта мае чытацкі білет. Камфортнае мэбля і сучаснае абсталяванне у

"РастОк" прыдбаны за пазабюджэтыя грошы. Не буду казаць, адкуль яны. Толькі паўтараў у чарговы раз: хто шукае, той знаходзіць. Зразумела, маштабы дзейнасці ў Барысаве не такія, як у Гродне. Але мэта — адзіная: прыцягнуць да бібліятэкі больш чытачоў, навучыць іх атрымліваць асалоду ад творчасці.

Дык што на градах?

Святлана Шчэрба пераканана, што дзеці часта падзяляюць захапленні бацькоў. Але адбываецца гэта толькі тады, калі падлеткі становяцца тут актыўнымі ўдзельнікамі, а не пасіўнымі назіральнікамі. Як даказаць выснову на справе? Трэба стаць сябрам цэнтра "РастОк".

Дык вось што ўжо прапало. Цэнтр — гэта пяць тэматычных лабораторый і дзве дасугавыя зоны. Лабораторыі такія:

канструявання, электронікі і праграмавання (выкарыстоўваюцца Легаканструктары з дынамікамі і кнопкамі, планшэты, сэнсары, якія дазваляюць ствараць і праграмаваць шматфункцыянальных робатаў); тэхнікі і творчасці (выкарыстоўваюцца планшэты і 3D-асадкі); вывучэння англійскай мовы; мяккага (гучнага) чытання; шчаслівага часу (для зусім маленькіх).

А ёсць яшчэ дзве зоны: гульнявая ды тэатральная. Узрост удзельнікаў: ад трох да васьмідзесяці гадоў. Задавальненні — бясконца колькасць.

А ўраджай які?

Першага праграмуемага робота маленькія чытачы назвалі Марвінам. З дапамогай электроннага канструктара малодшыя

школьнікі рэалізавалі праект Fanny Face (смешны тварык). Бібліятэчныя крэатыўшчыкі навучыліся валодаць 3D-асадкай для стварэння адметных сувеніраў. Пяці-сямігадовыя ў працэсе гульні і пад музыку запамінаюць англійскія словы, глядзячы недубляваныя мультыкі. Ім дапамагаюць запрашанні настаўнікі. Аматыры настольных гульняў двойчы ў месяц маюць Вялікія гульнатаркі. Тэатральная зона рыхтуе ляльчынны спектаклі. Многія спачатку не разумеюць, чаму гучнае чытанне называюць у Цэнтры "мяккім". Справа ў тым, што для аматыраў такога кішталту інтэлектуальнага адпачынку прапагандаюцца мяккія крэслы і канапкі. І шчы — для чытачоў з паслабленым зрокам у Цэнтры працуе тыфлакуток: экраннае павелічальнае шкло адаптуе абраны тэкст для зручнага чытання. Маюцца і аўдыякнігі.

Цяпер зразумела, чаму Барысаўская раёнбібліятэка нават у будзённым дзень нагадвае растрывожаны мурашнік, дзе кожны "муравей" ведае, чаго хоча. Дзеці прывыкліся да адукацыйнай дзейнасці, зразумелі асалоду ад паўнацэнных стасункаў з бацькамі. Усё больш валанцёраў збіраецца вакол праекта. Самыя актыўныя з іх — людзі пенсійнага ўзросту, вакол якіх пастаянна таўчацца малеча.

У якую кветку вырасце "РастОк"? Зразумела адна, што будзе яна незвычайна прыгожай.

K

Жыў-быў глінамес. Звалі яго Генадзь Глухароў. У пасёлку Труд, дзе працавала цагельня, ведаў яго кожны дарослы і кожны малы. Не толькі цэглай славілася прадпрыемства, але і цахам, дзе посуд выпускаўся. Дык вось, Генадзь Пятровіч за змену "накручваў" да ста гаршкоў ды глядзішаў. А пасля змены вырабляў на радасць дзяцвы адмысловыя гліняныя свістулькі. Сёлета Глухароў споўнілася б 80 гадоў. І цагельня ўжо не працуе. А вось цудоўная мясцовая гліна засталася, ёю і па сёння карыстаюцца майстры Сенненскага раённага дома рамёстваў. Засталася і памяць пра архаічную свістульку, якую ўсе цяпер называюць Глухароўскай.

Яўген РАГІН

Пачатак: 500 квадратных метраў

Так, не пакінуў глінамес пераемніка. Такіх выпадкаў на Беларусі — тысячы: памёр майстар — сканала і ягоная справа. Адрадзіць яе іншым разам немагчыма. У Сянно вырашылі з такім падыходам не пагадзіцца. І нічога не атрымалася б, калі б не збег абставін. Гадоў сем таму РДР атрымаў новы будынак — каля 500 квадратных метраў "творчай" плошчы. Дырэктар установы Волга Квашко разам з пляцю кіраўнікамі гурткоў зрабіла тут дзве стацыянарныя выставачныя залы, ткацкую і ганчарную май-

Анатомія глінянай архаікі

Як сенненскія майстры адраджаюць рамесніцкія традыцыі

Дырэктар Сенненскага РДР Волга Квашко і яе муж Уладзімір, ганчар, які адраджаў гліняную архаіку.

стэрні з усім належным рыштункам-абсталяваннем, пакоі для гурткоў, дзе на сёння займаюцца каля сотні дарослых і дзяцей. Начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Сенненскага райвыканкама Сяргей Мяцеліца цяпер кажа, што дом рамёстваў — тая структура, якая не выклікае ў яго трывогі. А Сенненскі РДР, якому ўжо дваццаць гадоў, сапраўды стаў адным з лепшых на Віцебшчыне.

Прарыў і перспектыва

Апошнія гады, насамрэч, сталі для ўстановы прарыўнымі.

Глухароўскія свістулькі — "наваторы".

Тут існуе дзевяць кірункаў рамесніцкай дзейнасці. Сабраны ўнікальныя калекцыі, дзе прадстаўлены лепшыя ўзоры тутэйшай дэкаратывна-прыкладной творчасці. Адроджаны мясцовы касцюм. Майстры дома рамёстваў зрабілі іх для кожнага самадзейнага артыста ансамбля "Вечарынка" раённага Дома культуры. Нападзілі вельмі шчыльнае творчае супрацоўніцтва

з людзьмі, што маюць фізічныя недахопы (у адным будынку з РДР ёсць і аддзяленне дзённага знаходжання інвалідаў). Ткацкая майстэрня стала ці не самай узорнай у краіне. Знайшоўся мясцовы майстар, які зрабіў для рамесніц чатыры сучасныя ткацкія станкі. Ёсць і адзін архаічны, якому — больш за сто гадоў. У краіне і вобласці ўстанова займае прызывыя месцы за традыцыйныя касцюмы ды саламяныя вырабы. Плённа працуе і філіял РДР у Багушэўску, дзе ў школе мастацтваў займаецца з дзецьмі дасведчаны кераміст. Інакш кажучы, з'явіліся магчымасці для больш удумлівай сістэмнай працы.

Мы пастаянна разважаем на старонках "К", у чым перспектыва нашых дамоў рамёстваў. Волга Квашко даўно ведае адказ на гэтае пытанне.

— Нашы кіраўнікі гурткоў зрабілі метадыстамі, — тлумачыць яна. — Павялічыўся іхні рабочы час. Яны больш увагі сталі надаваць навуковай дзейнасці: пошуку і вывучэнню забытай спадчыны народнага мастацтва.

Метафізіка творчасці

А ці не галоўным артэфактам гэтай спадчыны стала Глу-

хароўская свістулька з адмысловым грабенчыкам. Дзве такія свістулькі захаваліся ў раённым ды абласным музеях. Але пэўны час ўзоры арыгінала паўтарыць не ўдавалася. Не так выглядалі ды не так гучалі.

Архаіка заўжды супраціўляецца сучаснасці, а гліна — вельмі ўпартая субстанцыя. Кажучы, справа тут з'яўляецца нават не ў адгадцы адмысловай тэхналогіі (ад спосабу замешвання гліны да тэмпературы абпальвання), а ў разуменні нейкай метафізікі творчасці. Я тут не вялікі знаўца і не буду разважаць пра тое, што ж зразумелі сучасныя глінамесы ў анатоміі архаічнай свістулькі, прыроду якой Генадзь Глухароў пераняў ад бацькі, а мо — і ад дзёда.

Ясна адно: нашы продкі — заўжды з намі. Важна толькі моцна захацець — і яны абавязкова адгукнуцца чарадзейнай энергіяй творчасці на кончыках пальцаў нашых сучасных ганчароў.

Замест заканчэння

На сёлетнім конкурсе традыцыйнай свістулькі "Салавейка-2017", што праходзіў падчас міжнароднага фестывалю песні і музыкі "Дняпроўскія галасы ў Дуброўне", Глухароўская свістулька з Сянно атрымала Гран-пры. Волга Квашко хоча, каб ўсе метадычныя сілы яе ўстановы былі кінуты на тое, каб ў бліжэйшы час тэхналогія вырабы свістулькі Генадзя Глухарова набыла статус нематэрыяльнай культурнай спадчыны.

K

Мінск — не правінцыя

— “ТЭАРТ” сёлета ладзіцца ўжо ў сёмы раз. Ці можна казаць пра тое, што ў праекта сфармавалася свая аўдыторыя?

— Яго ўплыву цяжка адлюстравіць у канкрэтных паказчыках, але я веру, што прывезеныя намі спектаклі сталі для прафесійнай супольнасці важным досведам. І тут я не вылучаю людзей тэатра ў асобную катэгорыю, бо сёння ўсе узамазвязана: фатаграфія ўплывае на тэатр, кіно на фатаграфію, тэатр бярэ ад кіно і фатаграфіі... Таму ў тым, што ў апошнія гады ў Мінску ўзраста колькасць культурных ініцыятыў, напэўна, ёсць заслуга і нашага форуму. Ubачанае на ім, магчыма, натхніла кагосьці на ўласны праект.

— А што наконт глядача? Ці адчуваеце вы яго зацікаўленасць?

— Так. Наш фестываль паказвае, што Мінск — не правінцыя, дзе ў разраджаным асяродку глядачу застаецца толькі сядзець ля тэлевізара. А тут ёсць размаітая культурная прапанова: куды схадзіць, што паглядзець, каб потым абмяняцца з сябрамі ўражаннямі ад убачанага. Таму карыстайцеся гэтым! Акурат уцягнуцеся глядачы ў культурнае жыццё і вы значае мегаполісы. Наша вышэйшая задача — палепшыць аўру Мінска. Пакуль мы адчуваем толькі пачатак магчымых зменаў, але ёсць прыклады, якія абнадзейваюць: той жа Авіньёнскі фестываль, якому ўжо больш за 70 гадоў і які даўно стаў брэндавым для свайго горада.

“ТЭАРТ” — гэта не шоу

— **Наколіць цяжка займець у праграме форуму пастаноўкі такіх рэжысёраў як Кшыштаф Варлікоўска, Томас Астэрмайер, Крысціян Люпа, Рамза Кастэлучы?**

— Рэпутацыю фарміруе досвед, які складаецца з папярэдніх праектаў. Сёння нас ужо ведаюць у міжнародных тэатральных колах. Але пачынаць было сапраўды цяжка. У 2010 годзе перш, чым атрымаць магчымасць ладзіць “ТЭАРТ”, мне прапанавалі стаць дырэктарам фестывалю “Лістапад”. Я ўжо мела досвед правядзення тэатральнага форуму “Панарама”, тыднёвую класіку з “Белгазпрамбанкам”, таму пагадзілася. Так усё і закруцілася — новая каманда, новы цэнтр, новая форма дзяржаўна-прыватнага супрацоўніцтва.

Зараз праграма фестывалю фарміруецца за два гады. І калі мы запрашаем кагосьці, тэатры ўжо выказваюць нам удзячнасць. Людзі часам могуць і не ведаць, дзе знаходзіцца Мінск, але імёны, якія вы назвалі, у нашай афішы мяняюць іх стаўленне да невядомай кропкі на карце. Звычайна расклад такіх рэжысёраў распісаны на дзесяцігоддзі, і калі яны едуць сюды, гэта значыць, што тут адбываецца штосьці цікавае.

Электратэатр, sound-драма, неакласіка, дакументальны, пластычны тэатр, перформанс... Гэта няпоўны пералік жанраў пастановак, які сабраў ў сёлета форуму Міжнародны форум тэатральнага мастацтва “ТЭАРТ”. Якім чынам арганізатарам форуму ўдаецца прыводзіць і паказваць у Мінску нашумелыя пастаноўкі еўрапейскай сцэны? Як складаецца бюджэт? Як можна ахарактарызаваць сённяшні этап беларускага тэатру праз прызму фестывалю? Пра менеджмент праекта і асаблівасці яго ажыццяўлення на лакальнай глебе гутарым з дырэктарам форуму Анжалікай КРАШЭЎСКАЙ.

Гутарыла Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

— Як складаецца бюджэт? У адным з інтэрв’ю вы казалі, што 95% — гэта сродкі спонсараў.

— Так, партнёраў і спонсараў. Звычайна, 65% з тых 95% — ўдзел “Белгазпрамбанка” і нашага генеральнага партнёра “Газпрам трансгаз Беларусь”. 5 — 10% — дзяржаўная падтрымка Міністэрства культуры. Другі год запар нам таксама ідзе насус-

ні ў плане акупляльнасці, заробку?

— Пакуль падобных патрабаванняў не чулі. Зразумела, што ад продажу білетаў ідуць пэўныя грошы, але гэта не тая сродкі, на якія можна разлічвацца. “ТЭАРТ” — гэта не шоу, не забавіляльны праект, у яго іншыя мэты і задачы. Гэта не канцэрт Стаса Міхайлава, на які збягуцца ўсе жанчыны Мінска. Мэта нашага

Анжаліка Крашэўская.

Тэхнічныя райдары дасягаюць 20 старонак

— **Калі вярнуцца да фарміравання праграмы і выбару спектакляў, ці існуе пэўная планка, якую вы не можаце узняць? Спектакль, які не можаце запрасіць?**

— Вядома. Першы з фільтраў тут — радыкальнасць. Ёсць спектаклі настолькі жорсткія, што мусяць

сцэны. У Беларусі ж пляцовак з адпаведным святлом і гукам проста няма. У 2013 годзе мы прывозілі пастаноўку “(А)палонія” Кшыштафа Варлікоўскага ў Мінск. Чатыры дні збіралі сцэну ў легкаатлетycznym манежы, потым столькі ж яе разбіралі. Калі мы абмежаваны ў чалавечых рэсурсах, калі паліральна трэба рыхтаваць сцэну для выступлення кампаніі Вікторыі Церы-Чаплін, унучкі Чапліна, тройчы падумаеш над тым, ці патрэбны падобнага кшталту праект.

— Які спектакль быў самым дарагім за час правядзення “ТЭАРТ”?

— З “(А)палонія” пакуль ніхто не зраўняўся. Але гэта пастаноўка — адна з мноства неверагодных. Спектаклі ў тым жа Авіньёне ладзіцца ў кар’ерах, пустынных будынках, на востраве... На якасць відовішча і фестыв-

еца ў непразнаую дрыгну, так і мы ўсе больш і больш губляем у прафесіі і кадрах. Многія з’яджаюць, хтосьці ідзе ў дворнікі, і з чым мы ў выніку застаемся?

Калі ў рэпертуарных тэатрах ідзе пагона за выкананнем паказчыкаў, тэатр паступова пачынае рушыць за гледачом, і планка якасці непазбежна падае. У выніку сёння “ТЭАРТ” многія калегі ўспрымаюць як канкурэнта. Не магчымаць пашырэння ўласных ўплываў пра тэатр, не пляцоўку для дыскусій і прафесійнага росту, а тое, што раздражняе і турбуе. Пра якую кансалідацыю і асяродак можа ісці гаворка?

— На форуме ўжо які год запар дзейнічае праграма Belarus Open. Ці не з’яўляецца яна прыкладам таго, што ў нашым тэатры ёсць спробы выхату на глабальны ўзровень?

— Акурат з яе дапамогай мы і імкнуліся даведацца, што маем і куды ідзем. Дзяржаўныя, недзяржаўныя, рэгіянальныя пляцоўкі — для нас гэта не мела розніцы, цікавіла акурат актуальнасць пастановак. Парадавалі рэжысёры ялечных тэатраў — Ляўкусі, Жыгуда, Казакі. Іх тэатры аказаліся цалкам канкурэнтаздольнымі на сусветным узроўні, і яны вартыя ўсялякай падтрымкі. Што да драматычных, то тут узровень рэжысуры вымагае лепшага. Чаму я кажу пра нагляджанасць, якая дапамагае разумець, што адбываецца ў свеце? Бо, каб дасягнуць новага ўзроўню, неабходны новы лад мыслення — зразумела, разам з належнай працай. А ў нас логіка такая: навошта варушыцца, калі можна і так?

— Вы плаціце ганарары беларускім удзельнікам?

— Не. Беларуская праграма — цалкам наша ініцыятыва. Мы арэндуем пляцоўкі для паказаў, выкупляем спектаклі па білетнай кніжцы, выконваем тэхнічны райдар, робім пераклад, субтытры. Гэта таксама наш унёсак у прэзентацыю беларускага тэатра на фестывалі. Але, вядома, было б выдатна, калі б знайшоўся спонсар беларускай праграмы.

Праз стварэнне Belarus Open мы хацелі пазнаёміць замежных экспертаў, рэжысёраў, акцёраў, агентаў з нашай тэатральнай супольнасцю. Стварыць адпаведнае поле для гаспаўняў і кантактаў падчас фестывалю. І з боку замежных прафесіяналаў мы назіралі такое імкненне.

— Былі пэўныя вынікі падобных знаёмстваў?

— Мы хочам, каб гэта адбывалася як мага больш натуральна. Нікога не падштурхоўваем, не катруем. Але я ведаю, што пастаноўка “Фро” Брэскага тэатра лялек была сёлета на Платонаўскім фестывалі ў Варонежы. Праект Тарціна Аршчыніч і Антона Сакоціна “Беларусь 4:33. Горад сонца кропка нуль” запрасілі ў Бельгію. Пранова выступіць з майстар-класам па беларускай драматургіі паступіла да Аляксандра Марчанкі. Яго “Опіум” паклікалі ў Брст і Гановер. Гэта не вынік?

Партытура ТЭАРТа

“Наша задача — палепшыць аўру Мінска”

“Фрэска. Карціна на сцяне” Балета Прэльжакаж з Францыі — адна з тэхнічна складаных пастановак “ТЭАРТа-2017”.

Яшчэ адзін фаварыт форуму, які прайдзе з 27 верасня па 16 кастрычніка, — “Сёстры Махалуза” Кампаніі Суд Коста Ачындале з Палерма.

трач горад, які дапамагае з рэзямічэннем рэкламы ў Мінску. Што да астатніх 30% — гэта ўдзел замежных культурных інстытуцый. Самі тэатры могуць узяць на сябе пэўную частку выдаткаў ці звярнуцца да адпаведных арганізацый па дапамозе. Да прыкладу, прыезд расійскіх спектакляў на “ТЭАРТ” часта аплочвае Міністэрства культуры Расійскай Федэрацыі, якое гэтаксама з’яўляецца нашым партнёрам.

— Ці патрабуюць ад вас спонсары аддачы? Ці гучаць з боку галоўных бізнес-партнёраў пытан-

форума — садзейнічаць развіццю культурнага ландшафту, самасвядомасці, прафесійнаму сталенню, і я спадзяюся, што бачанне гэтай місіі падзяляецца нашымі партнёрамі.

Падкрэслію, што раённе аб’явілі аб’явілі фестывалю прымаецца акцыянерамі “Белгазпрамбанка” і “Газпрам трансгаз Беларусь”, а не адным чалавечкам. Але, вядома, без Віктара Бабарыкі, які захапляецца тэатрам і наогул мастацтвам ды падзяляе нашы каштоўнасці, ажыццяўленне многіх праектаў аказалася б пад пытаннем.

яшчэ прайсці некалькі дзясяткаў гадоў, пакуль наша тэатральнае асяроддзе здолее іх прыняць. Ды нават я некалькі з іх не магу глядзець.

Па-другое, тэхнічны складнік. Ёсць настолькі складаныя тэхнічныя пастаноўкі, што каб іх прывезці, трэба мець бюджэт форуму ў Авіньёне ці Эдэнбургу. Сёння кожны мастак хоча выкарыстоўваць тэхнічныя эфекты, бо прагрэс ёсць прагрэс ва ўсім, у тым ліку, у тэхніцы. Адпаведна, райдары могуць дасягаць 20 старонак — і ты павінен разумець, ці здолееш у выніку адаптаваць рэжысёрскую задуму да нашай

валю працуюць усе, уключна з пажарнымі і паліцыяй. Сучасны тэатр сёння можа захопліваць фартэцыі і вялікія плошчы — і наадварот хавацца ў невялікіх галерэях і музейчыках.

— Нягледзячы на ўсе цяжкасці, вы сёлета вярнуце ў Мінск спектакль “Электратэатра Станіслаўскі”?

— Аднак тэхнічна больш складаным з’яўляецца “Івану” Тэатра нацыі. Для яго ўвасаблення неабходна пляцоўка з паўнавартаснай партытурай святла і гуку, пэўнай глыбінёй залы. Харэаграфічная пастаноўка “Фрэска. Карціна на сцяне” Балета Прэльжакаж з Францыі таксама мае шмат тэхнічных патрабаванняў. Здавалася б, харэаграфія, але і яна вырашана ў адпаведным кантэксце. Цэнтр вымушаны везці сее тое з Экс-ан-Правансу, бо ў нашай краіне няма патрэбнага святлага абсталявання. Рэжыжёр, транспарт, лагістыка, мытня — абмеркаванне і выкананне ўсіх гэтых пунктаў і этапу ператварэння ў складаны праец.

Што маем і куды ідзем

— **Правядзенне падобнага вялікага арт-менеджарскага праекту заўжды выўляе не толькі здольнасці арганізатараў, але таксама перавагі і недахопы нашага асяродку...**

— Асяродак — гэта адлюстраванне многіх рэчаў. І, на мой погляд, адна з найвялікшых праблем — кансалідацыя тэатральнай супольнасці. У пэўны час наш тэатр перажываў перыяд росквіту: у касы сталі чэргі, людзі абмяркоўвалі новыя пастаноўкі — тады і фарміраваўся глядач, асяродак. Сёння сітуацыя іншая: пасля распаду Савецкага Саюза мы сталі жыць па інерцыі. Пэўны час так існаваць можна, але потым пачынаюцца незваротныя працэсы. Калі канал не чысціць, ён пачынае зарастаць, а потым пераўтвара-

Як раз на гэтым тыдні — 15 жніўня — Індыя адсвяткавала Дзень незалежнасці. Менавіта пасля таго, як у 1947 годзе яна пазбавілася статусу брытанскай калоніі, пачалося адраджэнне традыцыйных рамёстваў, якія на той момант практычна перасталі існаваць. Такі гістарычны паварот мае вышэйшае значэнне і для індыйскай калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея, бо асноўную і найцікавейшую частку зборнага складу складаюць экспанаты 1940 — 1960-ых гадоў (але ёсць і тыя, што датуюцца XVIII-XIX стагоддзямі). Дарэчы, Саксэн Панкадж зрабіў той прыгожы падарунак у выглядзе сланоў з нагоды 25-годдзя ўсталявання дыпламатычных адносін паміж Індыяй і Беларуссю.

Сланы — не першы ў індыйскай калекцыі дар. Уласна, з падарункаў яе гісторыя і распачалася. Пасля Вялікай Айчыннай вайны ў якасці жэста са-лідарнасці нашаму музею перадавалі шмат рэчаў з Эрмітажа, Рускага музея, Траціякоўскай галерэі ды іншых збораў, але адны з найбольш каштоўных артэфактаў прыйшлі ў 1960-х гадах з маскоўскага Музея народаў Усходу. Знакамітаму тагачаснаму дырэктару Мастацкага Алена Аладавай удалося выбраць у яго фондах рэчы для Беларусі. Самыя "старыя" экспанаты калекцыі індыйскага мастацтва — якраз з Музея Усходу. Сярод іх — узоры ткацтва, разнастайныя вышталцонныя аксесуары, мармуровыя макет Тадж-Махала ды многае іншае.

Маю асабліваю ўвагу прыцягвае жоўтае сары, вырабленае ў 1950-ых гадах у Бамбеі (сёння Мумбаі). Прыгадваю, што жоўты колер, для якога індыйцы са старажытных часоў выкарыстоўвалі куркуму, барбарыс, амарант і іншыя натуральныя фарбавальнікі, у многіх абласцях Індыі лічыцца колерам вясны. У фондзе музея захоўваецца таксама асаблівы від сары - лунгі, зроблены ў 1950-х з шоўка эры.

У нас сапраўды добрая калекцыя індыйскага ткацтва, — кажа ўсходнаўца і вядучы навуковы супрацоўнік аддзела рускага і замежнага мастацтва музея Алена Сянкевіч. — Яна паказвае, як выглядаў гэты від дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва на тэрыторыі — не пабаюся гэтага слова — усёй Індыі, як ён развіваўся цягам тысячгагоддзяў. Таму што тэхналогія і каляровае рашэнне ў стварэнні каламкар, ткацтва шоўку, вышыўчы розных рэгіёнаў поўнаасцю адпавядаюць старажытным.

Уласныя традыцыі мастацкага ткацтва ў Індыі ўласцівыя не толькі рэгіёнам, а асобным гарадам і часам нават вёскам. Ткацтва, ткані і ткачы ўзгадваюцца ў по-

Нацыянальны мастацкі славіца найперш сваімі грунтоўнымі калекцыямі беларускага і рускага жывапісу. Але, вядома, тэматычны дыяпазон яго здабыткаў куды шырэйшы. Прадстаўлена там, сярод іншага, і экзатычнае для нас мастацтва Індыі. Пра гэта мала хто ведае, бо выстаўлялася яно толькі двойчы — апошні раз ажно ў 2005 годзе. Хаця калекцыя даволі прадстаўнічая: у зборы знаходзіцца каля 150 адзінак — узораў ткацтва і жывапісу, твораў з металу і дрэва, упрыгожванняў і рытуальных аксесуараў. У пастаяннай экспазіцыі можна ўбачыць літаральна некалькі экспанатаў — тканую храмавую завесу каламкар, металічны ваенны шчыт са сценамі палявання ды арнаментаваны посуд. У ліпені дадаліся яшчэ два сланы — драўляны з інкрустацыяй белым дрэвам і мармуровы са шматкаляровым роспісам эмалевымі фарбамі і інкрустацыяй шклом (на здымку справа), якія музею ў якасці падарунка перадаў пасол Індыі Саксэн Панкадж. Усё астатняе багацце — у фондзе, і нам пашчасціла даведацца, што там хаваецца.

Каламкар, сары, патачытра...

Металічны шчыт са сценамі палявання. 1950-я гады.

Фота з сайта музея.

Індыйская калекцыя

Чандрыя Накаш Чытра. "Пакланенне Крышне". 1987 год.

Раджастанская мініяцюра. Жывапіс на шоўку.

мніках ведычнай, эпічнай і палітычнай старажытна-індыйскай літаратуры — уключаючы і небезвядомую "Камасутру".

Сярод найбольш каштоўных узораў індыйскага ткацтва — шаўковая вясельная шаль, вышыва са срэбнымі ніткамі. А храмавыя завесы каламкар — ручное ткацтва з набіванкай і роспісам — можна ўвогуле лічыць цвіком калекцыі. У цэнтры некаторых з іх — круглая альбо ў выглядзе лотасу рэзетка, што з'яўляецца рэдкасцю нават у самой Індыі. У тым жа Музеі мастацтва народаў Усходу ўзор каламкар мае фрызавую кампазіцыю — можна сказаць, у палоску — а такія, як у нас, рэзетки можна знайсці, напрыклад, у Музеі Вікторыі і Альберта ў Лондане.

Гэтыя каламкары трапілі ў фонд з прыватнай калекцыі. У сярэдзіне 1980-ых музей, ужо зацікаўлены ў тым, каб яго зборы не выглядалі "рванымі", набыў шмат рэчаў з прыватных рук у Маскве і Мінску. Так сюды трапіла і індыйская кераміка Заходняй Бенгаліі, жывапіс на шоўку ў стылі раджастанскай мініяцюры, вельмі распаўсюджанай у Індыі, і патачытры — палотны, пакрытыя грунтам і распісаныя мінеральнымі фарбавальнікамі. Іх аўтар Чандрыя Накаш Чытра — вядомы ў Індыі майстар, чые творы захоўваюцца ў многіх музеях свету. Для іх уласцівы вялікі памер, прадаўгатаваная форма і рэлігійны сюжэт. На згаданай раджастанскай мініяцюры акарэлі адлюстраваны выезд Раджы і прынцысы

Вытканая ўручную храмавая завеса каламкар з рэзеткай. 1950-я гады.

Рані ў крэпасць, Крышна і Раджа з дзяўчатамі і іншымі сцэнамі.

Тады ж, у 1980-х гадах, музею былі набытыя дэкаратыўныя драўляныя блюда і паднос 1976 года з Кашміра, дзе распаўсюджана тэхніка нанясення на дрэва неглыбокага рэльефнага арнаменту, зазвычай у выглядзе лістоў і кветак. А шчыт 1950-х гадоў са сценамі палявання, створаны ў традыцыйнай тэхніцы ў штаце Раджастан, выглядае як частка амуніцыі сярэднявечнага воіна.

Маючы багатыя залежы медзі, волава, золата

і срэбра, Індыя развіла разнастайныя віды мастацкай апрацоўкі металу, што ў першую чаргу выкарыстоўвалася ў вытворчасці рэчаў штодзённага побыту, даспехаў і зброі, рытуальных прадметаў і ў ювельнай справе. Дарэчы, мужчыны на землях Індыі некалі насілі столькі ж альбо нават больш упрыгожванняў, чым жанчыны. З гэтай нагоды ўзгадаю набытае музейем у прыватнай калекцыі срэбнае кальце з пятонаццю пласцінамі ў выглядзе сланоў (у старадаўнія часы вываы жывёл, зробленыя з каштоўных металу,

маглі служыць заменай жывых ахвярапрынашэнняў). Тое адносна сучаснае індыйскае мастацтва, што захоўваецца ў фондзе Нацыянальнага мастацкага музея, апелюе да ранейшых сэнсаў і часам выглядае абсалютна як сярэднявечны выбар.

Апошняю на сёння выставу індыйскага мастацтва музей ладзіў сумесна з пасольствам Індыі. Дары, якія перадаў тады пасол Тара Сінгх, папоўнілі калекцыю музея металічнымі і драўлянымі вырабамі, ткацтвам. Яшчэ адно папаўненне калекцыі музея адбылося некалькі гадоў таму праз мытню аэрапорта, якая канфіскавала і перадала музею індыйскія тканіны, шатулкі, лакаваныя сланоў. Музею пашанцавала таксама набыць у прыватнай асобы некалькі індыйскіх мініяцюр XVIII стагоддзя.

Нарэшце, фонд Нацыянальнага мастацкага музея можа даць пэўнае уяўленне пра рытуальныя вырабы Індыі — тут захоўваюцца невялікія скульптуры ў выглядзе багоў Рамы альбо Шывы з Раджастану і Паўночнай Індыі.

22 жніўня спаўняецца 115 гадоў з дня нараджэння наркама асветы БССР, начальніка Упраўлення па справах мастацтваў пры СНК БССР Еўдакіі Уралавай. Гэтую постаць цяперашнія гісторыкі ацэньваюць супярэчліва — што наогул характэрна для вызначэння імя дзяржаўных дзеячаў таго часу. Але на яе карысць можна прывесці моцныя аргументы. Менавіта пры Уралавай п'сьменнасць сярод беларусаў упершыню ў гісторыі дасягнула 85%. І менавіта яна ў цяжкія вайныя гады здолела зберагчы патэнцыял нашай адукацыі, навукі і культуры.

3 настаўніц — у пракуроры

Яе жыццёвы шлях пачаўся 22 жніўня 1902 года ў вёсцы Сакаляны Клімавіцкага павета Магілёўскай губерні (па іншых звестках, у вёсцы Сакаляны, якая цяпер уваходзіць у Шумяцкі раён Смаленскай вобласці). Бацька загінуў падчас Руска-японскай вайны 1904 — 1905 гадоў. Застаўшыся без кармільца, сям'я жыла ў беднасці. Маленькая Дзюся вучылася спачатку ў царкоўна-прыходскай школе ў роднай вёсцы, а затым у двухкласнай "народнай" школе ў суседнім Студзянцы. А ўжо неўзабаве ёй і самой давялося стаць настаўніцай, працуючы ў сельскіх школах Клімавіцкага і Раслаўльскага паветаў.

Рэвалюцыя адкрыла перад імплэнтнай дзяўчынай з беднай сям'і неверагодныя кар'єрныя магчымасці. Яна ўступае ў партыю, становіцца жанарганізатарам Пятравіцкага валаснога камітэта, інструктарам Раслаўльскага павятовага камітэта партыі, а затым і народным судзеёй горада Раслаўля. У 1931 годзе канчае двухгадовае Вышэйшяе юрыдычныя курсы ў Маскве, затым працуе пракурорам у Дарагабужы, Вязьме і Полацку. У 1937-м становіцца другім сакратаром Полацкага акруговага камітэта КП(б)Б, а ў 1938-м — узначальвае Полацкі райкам.

У жніўні 1938 года Еўдакія Уралава была прызначана наркамам асветы БССР і стала адзінай жанчынай на кіруючай пасадзе за ўсю гісторыю гэтага наркамата. Адрэзай уключылася ў напружаную працу.

Сёння той час асацыюецца толькі з рэпрэсіямі, але насамрэч у тыя гады адбываліся самыя розныя працэсы — як адмоўныя, гэтак і станоўчыя. Менавіта тады неалагізм "всёабучч" зрабіўся рэальнасцю. Сямігадовая адукацыя стала сапраўды ўсеагульнай — не толькі ў гарадах, але і ў многіх вёсках. Мяркуюць самі: калі ў 1937 — 1938 навучальным годзе ў БССР было 1545 няпоўных сярэдніх і 409 сярэдніх школ, то ў 1939 — 1940 навучальным годзе ва ўсходніх абласцях БССР іх стала ўжо 7195! Агульная колькасць вучняў перасягнула 1 мільён 100 тысяч.

І вынікі не прымусілі сябе чакаць: ужо да пачатку Вялікай Айчыннай каля 85% насельніцтва ўсходніх абласцей рэспублікі былі пісьменнымі.

Без сумневу, значная роля ў гэтым належыць Еўдакіі Уралавай. З яе імем звязаны і адкрыццё ў 1940 годзе Беларускага педагагічнага, Баранавіцкага, Гродзенскага і Пінскага настаўніцкіх інстытутаў, усталяванне 4 чэрвеня 1940 года ганаровага звання "Заслужаны настаўнік Беларускай ССР".

Хаця пры гэтым не трэба забываць, што яна была чалавечкам, а дакладней, дзяржаўным і партыйным дзеячам свайго часу. У На-

цыянальным дзяржаўным архіве Рэспублікі Беларусь захоўваецца дакладная запіска наркама асветы БССР першаму сакратару ЦК Кампартыі Беларусі Панцельяну Панамарэнку пра палітыка-маральны стан настаўніцтва заходніх абласцей рэспублікі ад 18 красавіка 1941 года — документ, які цалкам адпавядае той эпосе.

Шэкспір у эвакуацыі

Ужо на другі дзень вайны члены Бюро ЦК Кампартыі БССР сёмым пытаннем абмяркоўвалі эвакуацыю дзяцей. Асабліва роля тут, вядома, была ўскладзеная на наркамат асветы. І нягледзячы на тэмпы нямецкага бліцкрыгу, пэ-

наўленне і развіццё беларускай культуры сведчаць дакументы з фонду Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь.

Вось, напрыклад, дакладная запіска Уралавай старшыні Камітэта па справах мастацтваў пры СНК СССР М.Б. Храпчанку аб аднаўленні тэатральнай сеткі БССР ад 22 сакавіка 1943 гадзі: "Лічыць своечасовым далейшае частковае аднаўленне тэатральнай сеткі БССР. Упраўленне па справах мастацтваў плануе правесці на працягу першай паловы 1943 г. аднаўленне наступных тэатраў:

1. Дзяржаўны рускі драматычны тэатр БССР;
2. Дзяржаўны беларускі тэатр юнага гледача;

та просяць і самі актёры. Фарміраванне жа астатніх двух тэатраў найбольш зручна было б правесці на Урале або ў цэнтральных абласцях".

Рускі тэатр і сапраўды быў адноўлены ў якасці франтавога і падпарадкаванага адмысловай усеагульнай дырэкцыі франтавых тэатраў. Аднак час паказаў, што такі стан рэчаў не быў аптымальным для яго плённай працы. І ўжо праз некалькі месяцаў, 7 жніўня 1943 года, Уралава піша на адрас Галоўнага ўпраўлення тэатраў Камітэта па справах мастацтваў пры СНК СССР аб перадачы Беларускага франтавога тэатра ў сістэму Упраўлення па справах мастацтваў БССР: "...тэатр вядзе рэпеты-

няў рашэнне аб стварэнні рэспубліканскай камісіі па зборы дакументаў і матэрыялаў. Старшынёй быў прызначаны сакратар ЦК КП(б)Б па прапагандзе Цімафей Гарбуноў. У склад гэтай камісіі увайшла і наркам асветы БССР.

Боты для Коласа

Уралава дбала і аб аднаўленні ў эвакуацыі дзейнасці БДУ і Акадэміі навук БССР, працуючы ў шчыльным кантакце з яе кіраўніцтвам — прэзідэнтам Канстанцінам Горавым ды яго намеснікамі Сяргеем Ліпатавым і Якубам Коласам. У дакладной запісцы Еўдакіі Ільінічы старшыні СНК БССР Івану Былінскаму ад 10 кастрычніка 1942 года аб камандзіроўцы ў Ташкент і Самарканд ёсць такія радкі:

"У г.Ташкент прыбылі 2 верасня 1942 г. 5 верасня прыняў нас сакратар ЦК Узбекістана т.Юсупаў. На прыёме ў т.Юсупова былі — я, тт.Горай, Ліпатаў і Колас. Намі пастаўлена было пытанне перад т.Юсупавым аб размяшчэнні Акадэміі навук БССР у г.Ташкенте, асноўнай яе часткі і [сельскай] гаспадарчай групы размясціць у г.Самаркандзе. Тав. Юсупаў нашу просьбу задаволіў, і па гэтым пытанні было вынесена рашэнне ЦК Узбекістана ад 5.ІХ. 1942 г. (...)

"Жалезная лэдзі" асветы

Камісар, які аднаўляў тэатры і дбаў пра абутак для класіка

Еўдакія Уралава.

З імем Еўдакіі Уралавай звязана адкрыццё ў 1945 годзе Беларускага педагагічнага інстытута.

Спектакль "Дванаццатая ноч" у Дзяржаўным рускім драматычным тэатры БССР. 1945 год.

ных поспехаў удалося дасягнуць. У даведцы Уралавай у СНК БССР падведзены папярэднія вынікі гэтай неймавернай працы: "У выніку часовай акупацыі нямецка-фашысцкімі захопнікамі нашай роднай беларускай зямлі, значная частка дзіцячых устаноў эвакуіравалася з БССР. А менавіта 110 дзіцячых дамоў, у іх 10 000 дзяцей, 25 дзіцячых садоў, у іх 1845 дзяцей, 23 п'янерлагера, у іх 2525 дзяцей, 3 спецшколы, у іх 155 дзяцей і 3 санаторыя, у іх 310 дзяцей".

Знаходзячыся ў эвакуацыі, Уралава прыклала ўсе намаганні, каб зберагчы той патэнцыял, які быў заапашаны ў БССР да вайны — і самі установы і, найперш, кадры. Яна ніколі не сумнявалася, што ўсё гэта неўзабаве спатрэбіцца — нават у тыя дні, калі весткі з фронту прыходзілі несупэсальныя. Бо на захопленыя немцамі землі рана ці позна накіравана вярнуцца, і будзе вельмі сумна, калі ўсе былыя дасягненні давядзецца аднаўляць з нуля.

А працы ў яе істотна паболела. Пасля акупацыі Беларусі склад СНК БССР рэзка скараціўся: наркамаў засталася ўсяго пяць. Ні ў адной энцыклапедыі не адзначаецца, што ў гады вайны разам з працай наркамат асветы БССР Еўдакія Ільінічна была спярша "в.а.", а затым і начальнікам Упраўлення па справах мастацтваў пры СНК БССР. Пра тое, які ўнёсак яна зрабіла ў ад-

3. Абласны драматычны рускі тэатр (раней працаваў у Брэсце — І.Б.).

У выніку вайны тэатральная сетка Беларусі моцна пацярпела. Як Вам вядома, з 23 тэатраў рэспублікі захаваліся толькі 4 тэатры. Тэатральныя кадры тэатраў, якія спынілі сваё існаванне, раскіданыя па ўсёй краіне, працуюць у розных тэатрах, а значная частка знаходзіцца ў войску. Але, нягледзячы на гэта, Упраўленню удалося усталяваць сувязь са значнай групай актэраў нашых вядучых тэатраў.

Па Дзяржаўным рускім драматычным тэатры БССР ўсталявана 30 чал. мастацкага складу. Па былым абласным Брэсцкім тэатры — 24 чал. Па ТЮГ усталяваная сувязь з паловай былога творчага складу.

Акрамя таго, адноўлена сувязь са значнай групай актэраў Гомельскага абласнога драматычнага тэатра і іншых беларускіх абласных і калгасна-саўгасных тэатраў.

Такім чынам, зыходзячы з наяўнасці творчых кадраў, лічым цалкам рэальным аднаўленне трох тэатраў.

Варта ўлічыць, што асноўны склад гэтых тэатраў — гэта моладзь (...). Таму захаванне гэтых кадраў у адзіных творчых калектывах вельмі важна.

Дзяржаўны рускі драматычны тэатр можна аднавіць на першых парах як франтавы тэатр. Пра гэ-

тую работу над спектаклямі "Палкаводзец Кутузаў" І.М. Памеранцава і "12-я ноч" У.Шэкспіра. Паралельна рэжысура тэатра з актэрамі У. Нефёд і А.Астрэйка працуюць над лібрэта да беларускай мэд. камедыі А.Клумава. Гэты спектакль павінен быць выплучаны да 25-годдзя Беларускай рэспублікі.

З прычыны таго, што аднаўленне тэатра звязана галоўным чынам з яго далейшай дзейнасцю ў Беларусі, пытанні падрыхтоўкі новага рэпертуару і аднаўлення часткі старога, збору і цэментавання творчых кадраў і г.д. адыгрываюць вырашальную ролю. Для дырэкцыі ж франтавых тэатраў гэтыя пытанні не з'яўляюцца галоўнымі і абавязковымі.

А таму лічым неабходным у інтарсах захавання і падрыхтоўкі для Беларусі творча паўнаватраснага тэатрал. арганізму перадаць цяпер існуючы Беларускі франтавы тэатр у сістэму Беларускага ўпраўлення па справах мастацтваў, вызначыўшы яму ў далейшым пасля выпуску 2 спектакляў базу ў межах Маскоўскай вобласці, каб Упраўленне магло ажыццяўляць непасрэдна кіраўніцтва".

Імя Уралавай заўважды ўпісана і ў гісторыю Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Справа ў тым, што 2 чэрвеня 1942 гадзі ЦК КП(б)Б, які працаваў у той час у Маскве, пры-

знаходзячыся ў г. Ташкенте, часта бывала ў Я.Коласа. Хоць Я.Колас мне ніякіх просьбаў не перадаваў, але я пераканалася, што Я.Колас і яго сям'я адчуваюць вострую патрэбу ў абутку. Таму прашу Вас, т.Былінскі, даць укаванне аб водпуску абутку т. Я.Коласу — мужчынскія нумары 41, 42, 44 і жаночыя 38".

Пасля вызвалення яе чакала цяжкая праца па аднаўленні сістэмы адукацыі ў зруйнаванай БССР (у тым ліку, і адкрыцця Беларускага тэатральнага інстытута — правабразна БДАМ), удзел у гістарычнай першай сесіі Генеральнай асамблеі ААН, два гадзі ў кадравым рэзерве — на пасадзе намесніка старшыні Рэспубліканскага таварыства па раслаўсуджванні палітычных і навуковых ведаў. А затым — чарговае павышэнне. У 1950 годзе Уралава становіцца намеснікам старшыні Савета Міністраў БССР, займаючы гэтую пасаду цягам васьмі гадоў. І ў гэты час яна верная сабе, асабліва ўвагу надае пашырэнню асветы.

Еўдакіі Ільінічы Уралавой не стала 17 мая 1985 года — на 83-ім годзе жыцця. На жаль, памяць аб ёй да гэтага часу ніяк не ўзвекавеная.

Эмануіл ЮФФ,
прафесар БДПУ імя М.Танка,
доктар гістарычных навук

МУЗЕЙ НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі: ■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст."; ■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст."; ■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст."; ■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст."; ■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст."; ■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст."

Выставы: ■ Выстава "Айвазоўскі і марыністы" — да 31 жніўня. ■ Выстава жывапісу народнага мастака Беларусі Паўла Масленнікава — да 27 жніўня ў Палацы Незалежнасці. ■ Выстава "Марк Шагал: Колер Любові" — да 15 верасня. ■ Выстава "Майстры польскага малюнка" — да 20 верасня (спецыяльна для наведвальнікаў на выставе працуюць дзве інтэрактыўныя зоны, а таксама інтэрактыўная праграма "Кропка, лінія і штырх і вобраз, які жыве ў іх!"). ■ Выстава "Міхаіл Бішч. Да 100-годдзя з дня нараджэння" (прадстаўлена звыш за 50 твораў жывапісу, сцэнаграфіі, графікі) — да 24 верасня. ■ Выстава "Горад. Архітэктура. Мы", прымаркваная да святкавання 950-годдзя Мінска, — да 1 кастрычніка. У экспазіцыі — больш за 90 твораў жывапісу, графікі і скульптуры з калекцыі музея.

■ Выстава "Магія старых фатаграфій" (Мінск 1930 — 1960-х у фотаздымках мастакоў Анатоля Тычыны і Мікалая Міхалапа). ■ Новая забавляльна-пазнавальная экскурсія для дзяцей 8 — 14 гадоў "Самыя-самыя...". ■ Гульнявыя заняткі на конкурс "Мора хвалюецца раз..." — 24 жніўня. Пачатак а 12-й.

Філіялы музея МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВОЙ XIX СТ." г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78. Пастаянная экспазіцыя: ■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы". ■ "Жыццё і творчасць Валенціны Ваньковіча". ■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.". ■ Выстава моды і аксэсуараў эпохі Рамантызму з калекцыі Ігара Сурмачэўскага "І паланоз пачаць пара" — да 13 студзеня 2018-га.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАЎБІЧЫ Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Узбекістана "Казачны Самарканд" — да 17 верасня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 226 09 22.

Экспазіцыі: ■ Абноўленая экспазіцыя "Старожытнае Беларускае". ■ "Беларусь XVI — XVIII стст." у партрэтах і геральдыцы". ■ "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — XX стст.". ■ Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць сем музеяў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх. ■ Летняя адукацыйная праграма "Летняя гісторыя" (у цыкл уключаны 6 музейна-педагагічных праграм — 2 экскурсіі, 3 музейна-педагагічныя заняткі, квэст). ■ Акцыя "Вольнае піяніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00. Выставы: ■ Выстава "Скарына — асветнік-гуманіст" — да пачатку кастрычніка. ■ Выстава "IND-BEL-ART" (творы Рыгора Стіпніцы, Юрыя Хілько, Дар'і Бунеевай і Веры Ягоўдзік, выкананыя па ўражаннях іх паездкі ў Індыю) — да 3 верасня.

Філіялы музея ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47. ■ Абноўленая экспазіцыя, прымаркваная да 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі (залы дапоўненыя новымі прадметамі амаль з усіх фондавых калекцыі музея). ■ Святломюзычная выстава "Атлантыда" (аўтарскі праект Японскага Цэнтра культуры і спорту "Дзюрын канкэй" (Добрасуседства) — да 31 жніўня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 12. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Шматвектарнасць знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь". ■ Выстава "Візіты і візіткі: дыпламатыя ў кішэні".

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 237 46 94; 291 99 51. Экспазіцыі: ■ "Геалогія і палеанталогія". ■ "Сезонныя змены". ■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін". ■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу". ■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу". ■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл". ■ "Выстава насякомедных раслін". ■ Выстава "Жывыя цмокі" — да 25 лютага 2018-га. г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94.

г. Мінск, вул. Казінец, 117 (будынак кінаатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53. ■ Выстава "Сафарты парк" — да 1 верасня. ■ Выстава "Дзівосны свет матылькоў" — да 11 верасня. ■ Атракцыён "Лазеры квэст".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ТЭАТРАЛЬнай І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ г. Мінск, Музычныя зав., 5. Тэл.: 220 67 67.

Пастаянная экспазіцыя: ■ "Вітокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях". ■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст.". ■ "Беларуская музычная культура XX ст.". ■ "Тэатральная культура Беларусі XX ст.". ■ Выстава "Карціны і высокая мода" (абстрактны алейем на палатне Іскандра Ілязова і мадэлі адзення Ніны Кавальчук (Масква), створаныя па матывах прадстаўленых карцін) — да 10 верасня. ■ Выстава рэтра-электрагітар "Зроблена ў СССР" — да 1 верасня.

ГАСЦЁЎНА УПАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Любімыя цацкі", прадстаўлена калекцыянерам і аўтарам цацак Вольгай Дзержанчук, — да 20 жніўня. Майстар-класы: ■ Дзюпаж для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й. ■ Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстарства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ БЕЛАРУСКАГА КІНО г. Мінск, вул. Свардлова, 4. Тэл.: 327 10 75. Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Беларускі кінамастацтва 1920 — 1930-х гг. у кінаплакаце" — да 17 верасня.

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92. Музей працуе: пн. — выхад-ны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й. ■ Пастаянная экспазіцыя.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ" г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49. Палацавы ансамбль ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Міжнародны выставачны праект "Заходняя Беларусь: гісторыя паўсядзённасці" — да 30 верасня. Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Анімацыйная праграма "Немагчымае магчыма: на аўдэенцы ў войта!" Другі паверх Слуцкай брамы ■ Часовая экспазіцыя "З малітвай на вуснах" — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР" г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Міжнародная выстава "Ultima ratio Regum. Беларусь у Паўночных войнах сярэдзіны XVII — пачатку XVIII стст." —

да 24 верасня. ■ Выстава "Ігнат Дамейка — тытан навукі", прымаркваная да 215-годдзя з дня нараджэння слаўтага вучонага, асветніка і гуманіста, — да 30 верасня. ■ Квэст "Вайна і Мір, альбо Таямніца дзювох скрынь" — кожную пятніцу. Пачатак а 15-й.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96. Экспазіцыі: ■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць". ■ Стацыянарная выстава "У хвалюх насыпнага руху: аўтамабільнымі шляхамі Коласа" — да 30 верасня. ■ Выстава партрэтаў Якуба Коласа з фондаў музея "Спяшайцеся з паэтам страцца..." — да 2 верасня. ■ Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.

Музейны адукацыйны праект "Летнія канікулы ў ДOME Коласа": ■ Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі. ■ Тэатралізаваныя прадстаўленні ваводле беларускіх народных казак. ■ Музейныя майстар-класы і заняткі. ■ Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час". ■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску". ■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песняра". Акцыі: ■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музеі). ■ Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень выселля — у музей!"

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66. Экспазіцыі: ■ Пастаянная экспазіцыя "Шлях" з прагламамі роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей "Хлопчык і лёчык", галаграфічным тэатрам. ■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі". ■ Фотавыстава Войтэча Русына (Славакія) "Паэзія чалавечай душы" — да 26 жніўня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ГОРАДА МІНСКА г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30. Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30. Экспазіцыя: ■ "Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва".

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30. Экспазіцыі: ■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму. ■ "Мінск губернскай."

Шляхецкі побыт". ■ Выставачна-інтэрактыўны праект "Сустрача з майстрам". ■ Персанальная выстава Святланы Катковай "Спатканне" — да 3 верасня. ■ Выстава "Yiwanga Kujju: Жывёлапагоны маршрут Кеніяна. Мастацтва абарыгенаў Заходняй Аўстраліі" — да 27 жніўня.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30. Экспазіцыя: ■ "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА" г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8. Тэл.: 285 18 86. Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава жывапісу Эміліі Фокінай "Дзюныя звяры" — да 27 жніўня.

ФЛІГЛЕШ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86. Экспазіцыя: ■ "Кола часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст. ■ Выстава тэкстыльных пано і іншых дэкаратыўных вырабаў Алы Губарэвіч "Нить связующая" — да 27 жніўня.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ" г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30. ■ "Сані • вазок; каліска • брычка; карэта • вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.). ■ Виртуальная гульні "Карэтны майстар".

ЭКСПАЗІЦЫЯ "МІНСКАЯ КОННАЯ ЧЫГУНКА" г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. ■ Экспазіцыя складаецца з некалькіх раздзелаў, якія распавядаюць пра жыццё Мінска 1890 — 1920-х гг.

АРТ-ГАСЦЁЎНА "ВЫСОКАЕ МВСТА" г. Мінск, вул. Герцана, 2а. Тэл.: 321 24 30. ■ Выстава графікі і жывапісу Усевалада Швайбы "Храм" — да 16 жніўня. ■ Выстава жывапісу, графікі, габелена і керамікі вядомых беларускіх мастацка "Summer time" — да 3 верасня.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ г. Гомель, вул. Пушкіна, 5. Тэл.: (8-0232) 77 57 41. ■ Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя. ■ Пастаянная выстава тэхнікі на адкрытай пляцоўцы. ■ На тэрыторыі працуюць пнеўматычны цір. ■ "Музей крыміналістыкі". ■ Выстава "Гомель і гамільчанае напярэдадні і ў гады Першай сусветнай вайны" (выставачная зала). ■ Выстава "Бітва матараў" (хол музея).

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 50 64. ■ Прыродна-экспазіцыя: ■ "Прырода Лідчыны". ■ "Сучаснае мастацтва

краю" (жывапіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло). Выставы: ■ Выстава "Майстар-ня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашвера". ■ "Вядзьма пачатак мы ад Гедыміна...". ■ Мемарыяльны пакой Валіцкіна Таўла. ■ Выстава са збору А.Фішбайна "Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст.". ■ Музейна-вообразная зала "Хрушчоўка 60-х". ■ Выстава "Вайны свшчэнныя старонкі". ■ Выстава "Надзейны шчыт краіны". ■ Выстава "Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт". ■ Выстава "Жыве мая ліра нанова!" (прымаркваная да 140-годдзя з дня нараджэння Цёткі (Алаізы Пашкевіч).

ІЎЁўСКІ МУЗЕЙ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ КУЛЬТУР г. Іўе, вул. 17 верасня, 9. Тэл.: (8-01595) 2 68 96. ■ Экспазіцыя "Пад адзіным небам праз стагоддзі" ("Карэнае насельніцтва Іўеўшчыны", "Беларускія татары"). ■ Выставы "Беларускія лўрэ", "Другая сусветная вайна". ■ Выстава карцін Івана Струкава "Саюз вады і зямлі". ■ Прадстаўлены лятельнага тэатра "Батлейка".

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ г. Навагрудка, вул. Гродзенская, 2. тэл. (8-01597) 2 14 70. ■ Пастаянная экспазіцыя: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны". г. Навагрудка, вул.Мінская, 64-66. ■ Экспазіцыя: "Музей лўрэскага супраўлення на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА ў НАВАГРУДКУ г. Навагрудка, вул. Леніна, 1. Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса). ■ Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча". ■ Пастаянная выставы: "Святло кухні Міцкевічаў", "Малюнк сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ "УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ" г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12. ■ Міжнародная выстава плясочнай графікі "Па-за часамі" (творы, выкананыя ва ўнікальнай тэхніцы, прадстаўляць 38 мастакоў з Беларусі, Расіі, Украіны, Літвы і Малдовы) — да 22 жніўня. ■ Выстава аргамі Дзмітрыя Лыскова "Шлях да саторы" — да 31 жніўня.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс: 290 60 10. ■ Выстава твораў Сяргея Пыжыкава "У пошуках Рая" — да 9 верасня. ■ Выстава Віктара Доўнара "Таямнічы свет беларускіх абразоў" — да 9 верасня.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

- МАГАЗІНЫ "БЕЛСАЮЗДРУК" ■ Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына". ■ Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі". ■ Праспект Незалежнасці, д. 44. ■ Вуліца Валадарскага, д. 16.

- КІЁСКІ "БЕЛСАЮЗДРУК" ■ ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча. ■ Праспект Пераможцаў, 5. ■ Вуліца Рабкораўская, д. 17. ■ Праспект Незалежнасці, 168, В. ■ Вуліца Лабанка, 2.

УВАГА! ТУТ МАГЛА Б БЫЦЬ ВАША АФІША!

Звяртайцеся +375 17 286 07 97, +375 17 334 57 41 (факс) kultura@tut.by